קריטיק

ערשטינט יעדען חודש
רעדאגירט פון משה זילבורג

אינהאלט

מלך כמיעלניצקי / נאכט

ברוך גלאזמאן / צום וויסען לאנד

נ. וויינינג / אין די טרט פון א נייעם יודישען סטיל (ד' ה')

דער סנקס (נאטיצען). מזל / „ליטעראַרישע טאלעראנץ": צו ל. קאברינס יובעלי,

ב. לאקער / פרין מרדכי קויפמאן. קאנקורס.

מודעה צו די אמעריקאנער בוכהענדלער.

ארויסגעגעבן פון דער קאָאָפּעראַטיוו אָפּטיילונג „קריטיק" בים פאַרלאג „דער קוואל" ווין

העפט ט' צוויטער יאַרגאַנג 25 מערץ 1921

„KRITIK", LITERARISCHE MONATSCHRIFT
WIEN, II., TABORSTRASSE NR. 7

אבאָנעמענט:

פאר דייטשעסטרייך: א האלב יאהר 72 קר. | פאר סוילען: א האלב יאהר 120 מארק
פאר דייטשלאנד: א האלב יאהר 18 מק. | פאר אמעריקע: א האלב יאהר 120 סענט
איינצעלהעפט אין דייטש-עסטרייך 10 קרוינען | איינצעלהעפט אין אויסלאנד לויט אבאנעמענט

VERLAG »DER KWALL«
WIEN II. TABORSTR. 7/12

יצחק לייב פרץ: פראגמענטען מיט א הקדמה פון משה זילבורג.

מענדעלע מוכר ספרים: פראגמענטען מיט א הקדמה פון משה גראס.

יעקב דינעזאהן: יאסעלע מיט א הקדמה פון בן יעקב.

שלום עליכם: פראגמענטען מיט א הקדמה פון ס. זינגער.

שמעון שמואל פרוג: געקליבענע לידער מיט א הקדמה פון סלך ראוויטש.

אלע די ביכער זענען רייך באצירט פון אוריאל בירנבוים.

י. י. ליבעזקי: דאס פוילישע יינגל מיט א הקדמה פון משה זילבורג.

אוריאל בירנבוים-אלבום: צייכנונגען צו: שלום עליכם. י. ל. פרץ. מענדעלע מוכר ספרים. ש. ש. פרוג. יעקב דינעזאהן.

קאָאָפּעראַטיוו אָפּטיילונג „קריטיק" בים פאַרלאג דער קוואל:

יוסף לעווי: פרומע געזאנגען. געדיכטען.

בער האראוויץ: פון מיין היים אין דער. גלעדיכטען.

דוד קעניגסבערג: הונדערט סאָנעטען.

טויט-ציקלוס: זאמלונג פראזע-אויסגאבע (אויסאדרקויפט).

משה זילבורג: וואס איך האב אייך צו זאגען. נייע בעארבייט סעפאראט דרוק פון דער צייטשריפט „קריטיק".

סלך ראוויטש: שפינאָזא. א פאָעמע. צוויישע פאַרענדערטע אויסגאבע.

סלך ראוויטש: נאכטעט לידער.

סלך כמיעלניצקי: אויף א שטילער סטעשקע. לידער.

עם ווערט צוגעגרייט א גרויסער ליטעראַרישער זאמעלבוך. וואָס ווען האָבען א באזונדערע גרויסע אָפּטיילונג: פאר דער יונגער אוקראַיניש-יודישער ליטעראַטור.

פאַרלאג „דער קוואל" אבטיילונג „קריטיק" האט איבערגענומען די פאַרטרעטונג פון באקאנטען קאָאָפּעראַטיוון פאַרלאג אין ניו-יארק „אַמעריקא".

די ביכער ווערען אין ווין אוך אין די לענדער מיט א שוואכער וואלוטא מיט א גאר גרויסען רַאבַאט פאר קויפט. דער פאַלאָר ווערט בילינגער ווי דער מאָנקורס בארעכענט.

שריפטען: דער גרעסטער יודישער דרייי-מאָנאַט-זשורנאל מיט דער מיטארבייט פון די בעסטע און בעקאַנטעסטע יודישע שרייבער. די ביכער: זומער 1919. הערבסט 1919, אין ווינטער-פרילינג 20-1919, ידעם צו איבער 20 בויגען דרוק. רייך אילוסטרירט

דוד איגנאַטאָוו: אין קעסעל-גרוב (ראָמאן).

ד. איגנאטאוו: צווישען צוויי זונע.

ד. איגנאטאוו: דאס פארבאָרגענע ליכט.

ד. איגנאטאוו: וואוגדער מעשיות פון אלטען פראג.

א. ס. דילאָן: גאלע בלעטער — לידער. די פרעכטיגסטע יודישע אויסגאבע.

ש. צ. זעצער: די ישראל בעל-שם טוב (ווין לעבען. לעהרע און ווירקונג) אין 2 בענדער.

ל. מילער: אויף גאטס וועלט (לידער).

יעקב מולער: דריי בענדער שריפטען.

וועלט אין. וועלט אוים. א זאמלונג.

ה. לייווריק: דער גולם. א דראַמאטישע פאָעמע

פאַרלאג הייסט „קוואל" האט איבערגענומען די פאַרטרעטונג פון דעם פאַרלאג „גיינר פאַרלאג" אין וואַרשא.

פאלגענדע אויסגאבען זענען שוין בייַ אונז צו באקומען:

דוד אייזנהארן: שטילע יונגען. ערשטער באנד פון די געזאמעלטע שריפטען.

נח פרילוצקי: שלום יעקב אבראמאוויטש.

נח פרילוצקי: צום יודישען וואקאליזם.

ש. י. סטוסניצקי: אויף דעם וועג צום פאלק.

דר. שלמה עטינגער: משלים.

נחום שטיף: יודען אוך יודיש.

ש. ראזענפעלד: די השכלה-באוועגונג בא יודען.

יואל מאסטבוים: אין דער פרעסע. דערצעהלונגען.

העגריק סיענקיעוויטש: קויל-ציבנונגען:

אונזער פאַרלאג איז גרייט איבערצוגעבען פאַר עסכרייך אין דייטשלאנד פאַרטרעטונג פון יודיש אַ פאַרלאַג.

בוכדרוקערײַ פֿון
האַלפערן און קאַ
פֿירט אויסן אין גענוי אַלע
יודישע דרוקאַרבעטן
WIEN VII. KANDLG. Nº 11

אונזער פאַרטרעטער זענען:

פאר אמעריקא:
Verlag „AMERIKA", New-York 215 East Broadway.

פאר פוילען:
„Najer Verlag", Warschau, Dzika 3/21

פאר מזרח-גאליציען:
N. Siegel. Lemberg, Pasaz Hausmana Nr. 8.

פאר ארגענטיניע:
Bumaschny & Fein. Buenos-Aires 752 Ombu.

פאר רומעניע:
Jacob Groper, Bucarest, Strada Lucaci 24.

Verantw. Red. Z. Ch. Bergner — Druck: Halpern & Co. Wien, VII. Kandlgasse Nr. 11

אין די נעכסטע נומערן וועלען נעדרוקט ווערן:

ארטיקלען פֿון: א. כאשין. נ. וויינינ. משה גראָס. משה זילבורג. צבי דיזנדרוק א. א.

ערצעהלונגען פֿון: יואל מאסטבוים. א. ס. פֿוקס. משה זילבורג. יונה ראָזענפֿעלד.
בער האָראָוויץ א. א.

לידער פֿון: מ. זילבורג. ב. האראוויץ. א. צ. גרינבערג. מלך כמיעלניצקי. ל. קוויטקא.
דוד האפֿשטיין. משה בראדערזאן א. א.

רעדאקציע:

M. SILBURG. WIEN XVIII. KARL LUDWIGSTRASSE 5/10

אונזערע מיטארבייטער:

דוד איינהאָרן, (בערלין) / דוד איגנאַטאָוו, (ניו־יאָרק) / ראובן אייזלאנד, (ניו־יאָרק) / אַל. גוריה, (ניו־יאָרק) / דוד בערגעלסאָן, (קיעוו) / משה בראָדערזאָן, (לאדזש) / ברוך גלאַזמאַן, (ניו־יאָרק) משה גראָס, (ווין) / נפתלי גראָס, (ניו־יאָרק) / צבי דיזנדרוק, (ווין) דער נסתר, (מאסקווע) / בער האָראָוויץ, (ווין) / ד. האפֿשטיין, (קיעוו) / נ. וויינינ, (ווין) / י. מ. וויסענבערג, (וואַרשע) / משה זילבורג, (ווין) / א. כאשין, (ווין) / מלך כמיעלניצקי (ווין) משה ליווישיץ, (ווין) / זישא לאנדוי, (ניו־יאָרק) / יוסף לעווי, (מינכען) / ב. לאַפֿין, (ניו־יאָרק) / ה. לייוויק, (ניו־יאָרק) / מאַני לייב, (ניו־יאָרק) / ל. מילער, (ניו־יאָרק) / יואל מאַסטבוים, (וואַרשא) ש. ניגער, (ניו־יאָרק) / א. מ. פֿוקס, (ווין) / נח פֿרילוצקי, (וואַרשע) / ל. קוויטקא, (קיעוו) / דוד קעניגסבערג, (לעמבערג) ז. רובאַשאָוו, (ווין) / יונה ראָזענפֿעלד, (וואַרשא) / א. ראובני, (ירושלים) / א. ראַבאָי, (ניו־יאָרק) / זלמן רייזען, (ווילנא) / מלך ראַוויטש, (ווין) א. א. (די וויטעדיגע רשימה קומט)

*

מ ל ך כ מ י ע ל נ י צ ק י / נ א כ ט

איבערגעדרוקט פון בוך "אויף א שטילער סטעשקע", וואס אין דער טעג ערשינען אין פֿארלאג "דער קוואל" אפֿטיילונג קריטיק.

יעדען אָוועג שטאַרבען מיר

יעדען אָוועג שטאַרבען מיר,
לינגען מיט פֿאַרמאַכטע אויגען
אין די ווייסע, נידעריגע בעטען,
ווי אין קבר אויסגעצויגען.

ווער עס נייגט זיך איבער תהומות,
ווער עס שוועבט אין לאַנד פֿון נליק —
אָבער אַלע רוהען מיר צוזאַמען,
נלייך ווי קינדער אין דער ווינ.

קומט דער טאָג ווי תחית־המתים,
פֿראַלעט אַלע קברים אויף.
צינדען זיך די אויגען אָן ווי פֿלעמלעך,
קוקען אויפֿן ווענ אָהן סוף.

ווער עס שלאפֿט זיך שווער אין שווייגט.
ווער עס טענצעלט אום אין לאַכט —
אָבער אַלע פֿרייען מיר זיך היימליך
אויפֿן קבר אין דער נאַכט.

א. ביי טאָג בין איך גלאַט, ווי אַ רוהינער טייך

א. ביי טאָג בין איך גלאַט, ווי אַ רוהינער טייך,
מיט אַ לויטערער טיף, מיט אַ גלאַנצינער פֿלאַך
אין איך שיין אין דער זון אין איך גלאַנץ אין איך לאַך.
פֿאַלט אַ שטיין ווען אויף מיר צי אַ אומריינע זאַך,
מוט אַ ציטער נור קורץ מיין צעבראָכענע פֿלאַך
אין איך ווער ווידער גאַנץ אין איך גלאַנץ אין איך לאַך.

נאָר ביי נאַכט ווען איך אויף מיט אַ סיין, מיט אַ שרעק,
כ'טו אַ וואַרף זיך צום ברעג אין נעפֿין ניט קיין ברעג,
איך דערפֿיל ווי אַ וואונד יעדען שטיין אויף מיין גרונט.
יעדע אומריינע זאַך שווימט אַרויף אויף מיין פֿלאַך,
אויף מיין אומרוה־צעבראָכענער פֿלאַך.

רוּהיגע נאַכט

כ׳וואָלט איצט נעוואָלט ווי די נאַכט אומעטום שטעהן אויף וואַכט,
זיין נוּר די רוּה אוּן די שטילקייט, זיין נוּר די טרייסט פּוּן דער נאַכט:
שעפּטשענדיג טרייסטיגע וואָרטער זיצען בייַם בעט פּוּן אַ קראַנקען,
קילען די שליימ די צעהיצטע, וואוּ ס׳ענבערן סוּמנע געדאַנקען,
שטוּם מיט געפּאַנגענע מענשען אויפּבערגען שלעפּער געהיים,
מידע, פּעפּאַלענע פּרויען פּרייַנדליך באַגלייטען אַהיים.
זעלבסטמערדער רוּפּען ביַם נאָמען, דריקען זיי קרעפּטיג די האַנד
אוּן זיי דערצעהלען פּוּן גליק — פּוּן אַ ווייטען גאַנץ אַנדערען לאַנד.
מיט אַ מיד־גלוקליכער מוּטער נייגען זיך איבער דער וויג
אוּן מיט אַ חברה גנבים שושקען זיך אונטער אַ בריק.

ווינטערנאכט אין די ערע.

אַ פּענסטער אַ באַלאָכטענס אין טאָל אין טיפּען, שמאָלען
זאַפּט איין אין זיך דעם טרויער פּוּן דער גאַנצער וועלט.
פּוּן דער לבנה׳ס שיין צעפּינקעלט אין צעהעלט
רוקט אָפּ זיך יעדער בארג אַלץ ווייטער פּוּן די טאָלען.

אויף וועגען זילבערנע, פּוּן שנייען אויסגענלעט,
פּאַלט אָפּ פּוּן מיר די לאַסט פּוּן נעכטען, היינט אוּן מאָרגען.
צי בין איך נאָך אַ מענש מיט הוּנדערט קליינע זאָרגען?
צי וואַרט נאָך היינט אויף מיר אַ הוּז, אַ שטוב, אַ בעט?

מיר דאַכט: איך בין שוין טויט אוּן וויים שוין יעדען סוד.
אַלס גייסט האָט מיך אַצינד געשיקט אַהערצו נאָט
אויף וועגען, וואָס איך האָב אין לעבען ליב געהאט.

די שווערקייט פּוּנ׳ם ערדנאַנג איז אַוועק פּוּן מיר.
איך נעה מיט שטילע שריט אוּן קוים דעם שניי איך ריהר —
נאָר כ׳קוק אוּן זעה ווי פּריהר אוּן פּרעה זיך שטוּם ווי פּריהר.

נאַכט־איינזאַמקייט

כ׳האָב שפּעט ביי נאַכט געלייענט אין געלייענט
אוּן מיט׳ן בוך אין האַנד זיך לאַנג פּאַרטראַכט
אוּן וויידער לאַנג געלייענט. פּלוצלינג זעה איך:

דער גאַז נעהט אוים, דאָס ליכט ווערט שוואַכער, קלענער,
אַ גרינע דעמערונג פּאַרווישט די וועגד, די זאַכען
אוּן ס׳ווערט אלץ טונקלער, טונקלער. אוים — פּאַרלאָשען.
אַך, דאָס האָט איצט אַזוי מיר באַנק געטוּן,
נאָך מעהר, ווי וועג פּאַרנאַכט די זון פּאַרגעהט.
איך ליג אין בעט מיט אָפּען־בלינדע אויגען
אוּן ווי אַ שטראָם, וואָס ווייסט ניט פּוּן קיין אָפּרוּה
אוּן קאָן ניט בלייבען שטעהן, רוהט ניט דער נעדאַנק,
אַ שמאָלער וועג דער מענשליכער גערדאַנק,
מיט טונקלע שטרעקעם צוויי, טרוימען אוּן שגעוּן,
אויף בייַדערזייט פּוּן וועג, רעכטס אוּן לינקס פּוּנ׳ם וועג.
איך געה איצט אויפּ׳ן וועג איילינג אוּן אָהן אָפּרוה,
אַלץ ווייטער, ווייטער, ווייטער — אוּן וויים שוין ניט אַליין,
צי בין איך אויפּ׳ן וועג, צי רעכטס, צי לינקס.
אָ, וואָלט דער טאָג נעקוּמען איצט צוריק
אוּן אויפּגעבויט אויפּסניי די וועלט פּוּן עהר אוּן הימעל!
אָ, וואָלט דער טאָג נעקאָמען צעשפּרייטען איצט
דעם שמאָלען וועג פּוּן מענשליכען נעדאַנק
אויף שטראָזען, סטעשקעס, בריקען, טראָטוּאַרען!
נאָר ניין — ס׳איז נאַכט. איך בין אין פּוסטען רוים,
אַליין פּאַר זיך אין רוים, אַזויוויי פּאַרלוירן טויט,
אוּן מוז אַלץ ווייטער געהען, אייליג אוּן אָהן אָפּהאַלט,
דעם שמאָלען וועג פּוּן מענשליכען נעדאַנק.

איך בין שטיל

איך בין שטיל, איך בין שטיל אין דער נאַכט.
כ׳האָב די אויגען פּאַר בלינדקייט פּאַרמאַכט,
ניט איך וואַרט, ניט איך בענק, ניט איך האָף —
איך בין שטיל ווי אַ שטראָם פּאַרלוירן סוף.

ברוך גלאזמאן / צום וויטען לאנד

(א קאפיטעל פֿונם ראָמאן: "די גאָלדענע פּאווע".)

א.

ראיע האט זיך געפילט אליין אָהן פרייַנד, פרעמד אין הויז. אין שטוב איז אזוי דריקעניק. די אָרימקייט שטאַרקט זיך, עס היינגען די ראָזע נאַדרינען אויף די פענסטער, שוין א לאַנג צייט ניט קיין געוואַשענע. פֿעדימלעך אויַ פרענזלעך הויבען אָן געבוירען ווערען ביי די זוימען, חוצפה'דיגע אועלכע אויַ אפשפּעטענדיגע. איז אומעטיג, כאָטש ערגיץ אוועקפֿאָרען פֿון דאַנען. ווייט.

זי האט זיך געפֿילט דאָ, ווי אַ געפֿאַנגענע בת־מלכה, וואָס איז אין דער פֿרעמד. ווי א נאַסט, וואָס וויל שוין צוריקגעפֿארען.

מיט אַ פֿרייד האָט זי אַמאָל פֿון דער זייט געהערט, ווי די מוטער רעדט מיט אַ שכנה פֿון שיפֿקַארטען, וואָס קענען נאָך אַמאָל אָנקומען פֿון אַמעריקא — סינ'ס ווייטען לאַנד.

אין זי האָט פֿאַרשאַכט די אויגען, אין געזעהען לעגדער. ווייט. ליכטיגע, זוניגע מיט אַ שטילקייט פֿון אַ בלוי־היציגען תמוז־נאכמיטאג.

*

נאָך דער שטובֿיגער אויפֿרעגונג איז זי אַרויס אויף דער ווראַנדע פון זייער האָטעל, וועלכער האָט געהאט אן אפענעם אויסזיכט צום ים.

דורך די זיילען אין פּאָרטיקעם פֿון דער ווערַאַנדע, וואָס איז מיט יאָרען צוריק געבויט געוואָרען פֿון אַ טראפּיזאַנדער גריך אינ'ס סטיל פֿון אן אלט־העלענישען היכל, האָבען זיך אַרויסגעזעהן די בלויע פעלדער פּונ'ס אזאוועך ים. ראָיע האָט אַרויסגעקוקט דרום־צו, צום יעניקאַלייען וואַסער־פּאס, דורך וועלכען עס קומען אָן אַהער די שיפֿען פֿון די לענדער פֿון מזרח אין די לענדער פֿון מערב.

אין יענע ווייטע לענ־דער, איצט אין דער פּאַרנאַכטיגער שעה, שפּאצירען ארום פֿרויען מיט אייבירטיגע געזיכטער, ווי אירע, פֿון די וואולען, וואָס דעקען צו די האַלבפּנים'ער, פֿייערען ארויס ביינקענדיגע געזיכטער. ווייסע טורעמס בלישטשען שטארקער אין דעם שקיעה־פֿלאם.

זיצענדיג אזוי אליין אויף דער קאלטער מארמארנער ווראַנדע האָט זי זיך דער־מאנט אָן דער העלדין פֿון דער אָדיסע; ווי זי איז געזעסען אליין אויף אן אינזעל, אן געוואַרט אויף איינעם, וואָס האָט געאָלט קומען מיט אַ וויים־באַזעגלטען שיף פֿונ'ס ים, 'און איר אויסלייזען. ראיע האָט זיך אויך געפֿילט אזוי, אַ געבונ־דענע. איר ווילען, ווי אַ בייזע פֿיל־פּאַרבּיגע שיינע שלאַנגי, אין אַ קופּקע צוזא־מענגעדרעהט. ער האָט זיך געדארפֿט ערשט פּאַנאַנדערקנוילען. איר ווילען, צוזאַ־מען מיט די גרויסע פֿאַרלאַנגען, וואָס פֿילען אָן איר ציטערדיג הארץ.

איר הארץ־פעלער האָט זיך, ווי תמיד, געלאָזט פֿילען אינ'ס אוועגד.

שיפֿען אויסגעשפרייט־באַזעגלטע אין פיל קויטענדיגע, זיינען נעפֿאָרען פּאזע דעם ים־ברעג צו די נאהנטע קאָזאַקישע שטעדט, און ארונטער־צו, צום שוואַר־צען ים, אנגעלאדענע מיט פֿישען, און תבואות, און זוימען־אייל. עס האָט זיך איר שטארק געבייגקט נאָך א פרייַנד, מיט וועמען זי זאל כאָנען פֿון דאנען

פֿוועקפֿאָרען, ווייל דאָ אין הויז האָט זי דאָך קיינעם ניט. און כאָטש זי האָט לעפּ טאטען אירען אויך קיינמאָל ניט ליב געהאט, האט דאָך געפֿעלט איצט אין שטוב זיין שוויינענדיגער, פֿאַר'מרה־שחורה'דיגער אַרומגעהן. אין שטוב איז נע־וואָרען נאָך פוסטער. און מיט אַמאָל האָט איר אַ קלאפ געטון אין האַרצען: אפשר איז ער שוין נאָר קיין מענש ניט... ווי — אט שוין באלד אַ פּאָר יאָר, ווי דער מאַטע אירער איז אַוועקגעפֿאָרען, און כמעט קיינמאָל האָט זי פֿון אים ניט א טראַכט געטון. אַ וואוילע מאכטער! וואס קאָן טאַקי דער טאַטע איצטער טון אינ'ם אָנקומענדיגען אוועגד?

וויל אוועגד האָט זיך שוין ארומגערעלאזען. דער מאַרמאָר פֿון די קאלאָנען האט זיך קוים נערעזט אין דער בלויקייט. איר ג'ירש'ענט שוואך הארץ האָט איר איצט נאָך שוועדער אָננעהויבען צו דריקען פֿון די בייטאָגיגע. אויפֿרעגונגען און דער פֿייכטקייט, וואָס האָט זיך פֿונ'ס ים אהער געטראָגען. די פֿייכטקייט פֿלענט פֿארשארפֿען דעם הארץ־פֿעלער.

אויף דער ווראנדע איז געווארען קיל. א פֿארנאַכטיג ווינטעל האט נעריישט אין די אקאציע־בלעטער און זיך געפּלאָנטערט אין די קרין־פֿלאנצען און דעם ווייניריב ארום די מַרמאָר־זיילען. ראָיע האט זיך איינגענורעט און א ווינקעל אטמאַנג. דער אקאציע־ריח האט זי געשלעפֿערט. אַ וויסליך־נרויער טומען האָט זיך איבער'ן וואַסער פֿאַרצוינגען. דורך א שלייער האָבען צוים ברענ געבלאָנ־דזשעט די לאַמטערנעס פֿון די נרויסע ים שיפֿען, ווי אויגען פֿון אומגעוועהנליכע פֿיש, וואס האָבען פֿון וואסער ארויסגעקוקט. אומהיימליך, שרעקעדיג־וואָרענענדיג האָבען געבלאָזען די סירענעס.

מיר איז זי נעווען אין צוברָאָבען פֿונ'ם טאָג אין פֿונ'ם אויפֿגעוועקטען האַרץ וועהטאָג. פֿונ'ם האַלב־שלאָף האט זי נעקרעכצט. מחמת דער נעדיכט־ווערע־דיגער נעפֿילדינקייט האָט איר אויסגעפֿעלט לופֿט. זי האָט זיך אָננעהויבען וואַרפֿען אין שלאָף. מיט בלינדע הענד האט זי געצופֿט איר ברוסט, וואס האט זיך שווער־אפענעהאקט געהויבען.

דאס קרעכצען האָט זיך פארשטארקט.

אין פֿלוצים, מיט אַ ווילדען דער־שראָקענעם געשרי, האט זי זיך א רים געטון בייַם קאסטעל, א כאפ אויף נעטון, א שפרונג אַרונטער געטון פֿון דער אטאמאנע און געבליבען שטעהן א פאפענדיגע, א פארשוויצטע, אן אויסגעמאטערטע, מיט שרעקענדיג־פֿאנאנדערגענומענע אויגען צום ים־צו.

*

דאס הארץ האט שטארק געשלאגען און געשפרונגען. אויפֿן ים איז איצט גאר־ניט נעווען צו זעהן, טער נישט — שרעקענדיגע שיף־אויגען האבען אין דער נעפֿילדינקייט ארומגעבלאָנדזשעט. נאר־ערשט מיט א ווילע צוריק, האט זי דאך געזעהן, ווי פֿון דער וויסלעך־נרויער נעפֿעלדינקייט, וואס האט דעם ים־בלוי פֿארדעקט, האט זיך א צופלאסען־מילכיגע געשטאלט אויפֿגעהויבען, שטיל אין בלייך, אינגאנצען ארומגעוויקעלט מיט וויסליכע ארונטערהיינגענדיגע און צו־פֿליקטע ליליכער. א ווייך־רחמנות'דיג פנים האט זיך צו איר אזוי נאהענט צו־גערוקט, אז זי האט נאך איצט געקענט פילען אויף אירע באקען א קאלט־נאסע

וואסערדינקייט. דאס פֿנים האט צו איר נערעדט מיט א טויבלעך־אויסנעהוילטען
ווידער־קול, פֿארטרויליך אוּן אהן טרייסט:
זעהסט, טאכטער מיינע, איך מוז שטאַרבען אין דער פֿרעמד מיין ווייב אוּן קינ־
דער קאָן איך אפֿילו ניט זעהן פֿאר מיין טויט. נעלעבט האב איך אין דער פֿרעמד,
אוּן געשטארבען אין דער פֿרעמד.
אן אומעטיגליך־פֿאר'מרה שחורה'טער, פונקט ווי זי האט אים פֿון אַמאָל נעדיינקט,
האט ער זי באַרירט מיט זיינע קאלטע ליפּען. די באַרוּונג איז איר ווי איבער'ן
נאנצען לייב א דורך.
עס איז נעווארען טונקעלער אין דרויסען אוּן קילער. א רעטונגס־גלאָק האט איבער
א נאָהנטען פֿארנעפֿעלטען וואסער נעקלונגען.
אן אויפֿנעציטערטע איז ראיע אין שטוב אריינגעלאפֿען. א שטיק צייט איז זי
איבער'ן קראן נעשטאנען — טאקי נור ווי איר פֿאטער אמאָל — אוּן דאס פֿנים
זיך נאכאנאנד מיט זייף אוּן קאלט וואסער געריבען אוּן, דוקא, ווי אהן כוונה, יענע
באק אויף וועלכער זי האט נעפֿילט די באַרוּונג, ווי זי וואלט נעוואלט אפֿוואשען
עפּעס א פֿלעק...
זי האט זיך נאכדעם, נאָנץ אהנמעכטיג קוים צוגעשלעפּט צו א ליידיגען חדר
אוּן איז אויף א בעט אריפֿגעפֿאלען.

*

אין דריי וואכען איז אנגעקומען א "זאקאזנאָיע" בריף, מיט נאר א סך מארקעס.
דער בריף איז געווען נעשריבען אוּן אידיש. האט ניט די מוטער אוּן ניט די
טאכטער אים נעקאנט איבערלייענען. איז געקומען די באבע, האט אריסנענומען
די קלארע שפאקולען פֿון איר קרבן־מנחה ארויס. אין א ציטערדיגען קול, ווי זי
וואלט זיך אליין נעזאנט דעם מעבר־יבוק, האט זי איבערנעלייענט דעם קורצען
בריוועלע, אין נעדריידעלטע, נעצאצקעטע אותיות, וואס דער וויטליכער קרוב
אין פֿילאדעלפֿיע, אמעריקע, האט צוגעשיקט.
"— קרוב צו דעם פֿרימארגען פֿון יום ד' פּרישה נשוא, תר.. לפ"ק. האט
ר' זכריה בן יוסף המכונה סיקודא אויסנעהויבט זיין נשמה פֿון א הארץ־חלשות,
וואס אזוי זאנט עס דער רופא. ער איז נאך דעמזעלבען טאג נעבראכט נעווארען
צו קבר ישראל. אויב ס'איז נעבליבען א זכר, זאל ער זאנען נאך אים קדיש.
תנצב"ה."
נאר קיין זכר איז נאָך אים ניט נעבליבען, בלויז א טאכטער.

ב.

אין א ליכטיגען פֿארנאכט האט זיך זאכארי סיקודא ארומנעבלאקאיעט איבער
די טומעלדיגע צענטראל־נאסען פֿון דער שטאָט פֿילאדעלפֿיע, וואס לינט בייס
דעלאוו יר־טייך. נאס־אוים, נאס־איין איז ער נענאנגען. נעוואלט פאנאנדער־
זייען דעם אומעט און די ביינקשאפֿט אין דער טומעלדינקייט פֿונם ארונטער־
נידערנדיגען גרויסשטאטישען אוועגד, נאר ניט נעקאנט.
ניט די וויסליכע פֿלאמען פֿון די עלעקטרישע לאמפּערנעס, וואס האבען אויף
די שהען־פֿארפוצטע מארקעט־ און טשעסנאט־נאסען אויפֿגעשיינט, אוּן ניט די
טונקליכע גלאנצען, וואס האבען אננעהויבען אויצוליכטען אין דער שווארצ־

קייט פונ'ם אפֿאלט אויף דער בריט־ליכטיגער בראאד סטריט, האבען זיין
אומעט נעקאנט פֿארטרייבען. ער איז ארומנענאנגען א פּרעמדער אוּן א פּאר־
לוירענער.
דעם נאנצען נאכמיטאג איז ער שוין אזוי ארומנענאנגען. ער האט אפֿילו מער
קיין חשק ניט נעהאט צו פֿרואוען זיין מזל אויף נאך א פּלאץ. ער איז נעווען
מיד. אים איז שוין איצט נעווען אלץ איינס, אויב ער וועט האבען ארבייט, אדער
ניט. מער נישט זיין הארץ האט אים וועה נעטון פֿאר זיין וויב אוּן קינדער,
וואס זיינען טויזענדער מיילען וויים פון אים, אוּן קיין אויסזיכטען האט ער ניט
אריבערצונעמען זיי אהער. איז ער אזוי ארומנענאנגען דעם נאנצען זוניגען
נאכמיטאג.
בייטאג, וועו די אנהויב־זומערדיגע זון האט נעהאלטען אין רעכטען בראָטען, האט
אין אים דאס לעבען אויפֿנעקוואלען אוּן זיך פֿארשטארקט. א ניינירינקייט אוּן
א חשק האבען אים אריינגעשטופּט אינ'ם מענשען־נעדראנג, וואס האט נע־
שטראלט אריין אין דער נרויסער טונקעלער מויער פון דער פֿילאדעלפֿיער
מוניציפאלער נעבוידע, וועלכע האט זיך נעמוראמט הויך אוּן צום היטעל־צו.
מיט נאך אן עולם מענשען איז ער מיט'ן "עלעוויימאר" (ליפּט) צום טורעם ארויפ־
נעפֿארען, אוּן אויפֿ'ן קיילעכדיגען בריקעל זיך ארומנעדרעהט, ווי א מילב.
ארכיטעקטאניש־שלעכט אויסנעלייגט אוּן נעפּלאנעוועט איז די שטאט אונטען
נעלעגען, צוליעטעוועט אוּן צופאסט, פֿון דערוויסטען, פונ'ם נייולי־יארד (א הא־
פֿען פֿארן נעבוי פון קריגס־שיפֿען) דרום־צו, האט זיך א בלישצשענדיגע בלוי־
קייט נעצויגען פונ'ם דאלאוויר־טייך, וואס האט אין דעם אטלאנטישען אקעאן זיינע
שטילע וואסערן נעטריבען. אונטען איז נעלעגען די שטאָט, א דרעהענדיגע,
זיך־קאכענדיגע, ווי א צופֿערטעלטע שלאנג. קליין־ברעקעלדיג האט די
שטאט אויסגעזוהען אויפֿן בריסטען פֿלאכלאנד, אוּן נישטיג ווי א בית־עולם,
וואו אויף די מתים איז מיט אמאל אן אומרוהיגקייט באפאלען אוּן זיי האבען
זיך אננעהויבען ראָיען פון די קברים ארויס.
אוּן אזוי ארומנעהענדיג אויפֿ'ן בריקעל, וואס האט ארומנענארטעלט דעם טורעם,
האט זיך זאכארי סלוצלינג דערמאָנט אָן א מעשה, וואס ער האט נאר לאנג
צוריק, אין דער קינדהייט־שטאט אין דער ליטא, ארויסנעלערענט פֿון חומש.
עס איז שוין נעווען אזוי וויים אוּן אזוי לאנג צוריק, אז ער האט קוים נעקאנט
גלויבען, אז דאס איז ער, וועלכער האט די מעשה נעלערענט. אין איין מענשען
זיינען דאך פֿאראן עטליכע מענשען.
אַ מעשה מיט משה'ן, דעם פאסטוך פֿונ'ם אידישען פֿאלק, וועלכער איז פֿון א
האנד ארויפֿנעפֿירט נעווארען אויפֿ'ן בארג נבו. אינ'ם שקיעה'דינען ליכט פֿון זיין
פֿארנעהן, אין דעם אונטערנאנג פֿונ'ם טאג. האט אים די האנד אננעווויזען דאס
באנראזט־פֿעטע לאנד אויף יענער זייט ירדן, וואוהין ער וועט קיינמאל ניט
אריינקומען.
אוּן נאך האט עס אים דערמאנט אָן אן אוועגד אויפֿן בארג מיט א פּאר יאָר
צוריק, אין דער שטאָט בייס אזאוועי ים, וועלכע איז שוין פֿאר זיינע קינדער
א היים נעווארען, ער איז ארומנענאנגען דרויסען ארום דער מארמָארנער, אינ־
ווייניג־באלויכטענער שול, זיך צוגעהערט צום קבלת־שבת נגון, וואס האט זיך

ארויסגעטראגן דורך די אפֿענע פֿענסטער, און ארומגערגעבליקט מיט ביינק־שאפֿט צום ים ביים פֿום־ברעג.
במה מדליקין ובמה אין מדליקין . . .

*

שפּעטער האט זיך זאכארי א ליינגערע צייט ארומגעדרעהט איבער די אוועגדיג־רוישינע נאסען, נאר האט אלץ ניט געקאנט שטילען דעם נאנעדינען וועהטאג, וואס האט זיך אים אויסגעוועקט. אזוי ווי ער האט ניט געהאט קיין "קארפייר," האט ער זיך געלאזט צו־פֿום א היים, אויף דער שמאל־איינגער עמילי נאם.
אנקומענדיג צו סאלטה סטריט, איז ער געבליבען שטעהן, אין פֿארוואונדערט־פֿרעמד אנגעקוקט דאס ארומיגע. עס האט געשטיקט אין געשטונקען אין דער נאס. עס איז געווען אנגעשטופּט — געדיכט. אידען, איטאליענער אין נעגערס זיינען געווען אויסגעמישט. אידישע פּניט'ער־בלייבקייט האט זיך געווייסעלט קעגען דעם בראנז אין שאקאלאד פֿון די נעגערישע געזיכטער.
יא, דא צווישען די אידען, וואו ער האט געדיינקט ער וועט ווי אן איינען־הייטי־שער זיינע טעג דורכלעבען, האט ער זיך ערשט דערפֿילט העכסט־פֿרעמד. ער איז ארומגענאנגען ווי אין חורב־געווארענע נאסען, ווי אין א שטאט נאך א שריפֿה. אין דער שטאט ביים אזאוועך ים האט ער געוואוינט צוויישען טאטערן אין ארמעניער, דא איז ער ווידער אריינגעפֿאלען צוויישען ווילד־פֿרעמדע שבטים, צוויישען אפֿריקאנער. א סימן האט ער אין דעם געזעהן, ווי א פֿארשווינדעניש קומט אן אויף זיין פֿאלק, א צוגוי־פֿטישענישׂ מיט ווייס־ווילדע שטאמען, ווי די אמאליגע עשרת השבטים.
— נאט מיינער, האט ער אין דער שטיל נערעדט, — פֿארוואס דארף איך מיך אומעטום, מיין נאנץ לעבען שוין פֿילען אין דער פֿרעמד? איך נעה דורך דער וועלט א פֿרעמדער.

פֿון איין ארבייט צו דער אנדערער האט ער זיך דא נעווארפֿען. סוף־כל־סוף האט ער נעמיוט אויסגעבען די "דושאבס" און די שטיקענדיג־פֿארמאכטע פֿאבריקען, ציליב זיין הארץ־פֿעלער. די לעצטע צייט איז ער נאר ארומגענאנגען אהן אר־בייט. און וואס וועט זיין מיט דער ווייב אוֹן די קינדער? עס האט זיך קוים ארוים־נעזעהן א מענליכקייט, אז ער זאל זיי אין ניכען קאנען אריבערנעמען אהער. אוֹן אז ער וועט זיי שוין יא אריבערנעמען אהער? איצטער איז ער אליין בלויז פֿרעמד. שפּעטער וועלען זיינע קינדער אויך פֿארלירען אהיים. פֿארוואס־זשע דארף ער, אז זיי זאלען זיין אזוי פֿארשאלטען, ווי ער?
טעג נאנצע פֿלעכט ער שוין דערנאך ארומגעהן אין דער סטראבערי מענ־שען פֿארק, קלעטערן אויף בערג אוֹן נידערען אין טאלען, אוֹן טאפּטשען מיט די פֿיס די דיקע פֿלאסטען אנגעפֿאלענע בלעטער, וואס פּוילען דאס אין דער וואלד־טונקעלהייט שוין פֿון כמה יארען אן. ער האט נעוואלט, ער זאל אליין איינגיכען אנהויבען פּוילען, פֿאנאנדערפֿאלען, זיך צוגוי־פֿטישען מיט דעם שמויב פֿון די בוימער, אוֹן ניט ווערען.
אוֹן זיצענדיג אזוי ביים ברעג פֿוּנ'ם סקוּלקול־טייך פֿארטון אין מחשבות, איז אין אים פּלוצעמדיג אזוי ווי אויפֿגעוואקסען דער נעדאנק, ווי א נעפּיל פֿוּנ'ם שטילען טייך ארוים, אז זיין לעבען איז שוין א פֿארלוירענער אין אן אפֿגעהאקטער אוֹן אט —

עס נעהט פֿאמעליך אויס, א שטיל ליכט, אוֹן לאזט איבער אויף אלע מישען ווּאו עס ברענט, בלייכליך־ווייסע הלב־פֿלעקען. לעראינערונגען פֿון דעם, אז אמאל האט דא א ליכט נעברענט. אומעטום לאזט ער איבער נאך זיך סימנים, אוֹן אליין ווערט ער ניט.
אוֹן פֿארוואס דארף ער עס ווארטען ביז ווּאנען זיין ליכט ווערט ניט ווערען אוֹן אויסגעהן פֿון אייגענער אויסגעברענטקייט? אדער נאר אויסגעלאשען ווערען פֿון א ליאדע פֿרעמד וויינטעל?

אוֹן זאכארי האט ווייטער נעדאכט, בשעת ער איז ביחידות נעפֿראטען איבער די פֿארטריקענט־צוּפּוילטע אוֹן פֿארשימעלטע בלעטער, וואס אין דער צווישען־בוימער טונקעלקייט:
— וואלט אפשר לייטישער אוֹן שכילדיגער נעווען, ווען ער ווארט נישט אוֹן נעמט אוֹן שניידט זיך זעלבסט זיין לעבען איבער?
אזוי האט ער נעמראכט.

אין ווער ווייס וואס נאך פֿאר א מחשבות זיינען אים דארט דורכ'ן פֿארטונקעל־טען מח דורכנענאנגען, אין דער שאטענדינקייט פּוּנ'ם אוראלטען פֿארק. די מרה־שחורה איז אין אים לעצטענס נאך שטארקער נעווארען. אלץ איז אזוי אוועגדיג.— דורכ'ן אובאשטערנטען אוועגד איז ער נענאנגען צום קליינעם הויז אויף עמילי סטריט, וואו ער איז איינגעשטאנען ביי א ווייטען קרוב. א שווייגענדיגער, מיט א פֿארטונקעלטען נעזיכט אין מיט א בליק, ווי תמיד, פֿארטיפֿט אין זיך.

ב.

אז ער איז נעקומען אהיים איז שוין געווען אָנהויב־נאכט.
אונטען אין עס־צימער זיינען ביים טיש געזעסען מענשען אוֹן נענעסען וועטשע־רע. זייערע פֿנים'ער זיינען געווען שטיל באליכטען פֿוּנ'ם לאָמפּ, וואס האט א היימישע ליכטיגקייט ארום זיך נעשפּרייט. א שווייגענדיגער איז ער זיי פֿארבי־נענאנגען, איריין צו זיך אין חדר, אין דער הויך, אוֹן נענומען איינפֿאקען זיינע זאכען.
עס איז אים נעווארען ליכטיג.
אוֹן אין א קורצער ווייל ארום איז ער שוין נעשטאנען אונטען, אינ'ם עס־צימער, א טשעמאדאַנטשיקעל אוֹן האנד, אוֹן נעזאנט די שטיוויגע א נוטע נאכט. ער קלויבט זיך היינט ארויס.
אוֹן מחמת ער איז תמיד נעווען א שתקן, אוֹן אלץ נענאנגען זיין איינזאמען ווענ־פֿאַר זיך, האָבען די שטיוויגע אויף אים נעקוקט, ווי אויף אַ שאטען, ווי אויף אַ ניט־היינגן אוֹן אַלעמאָל פֿון אים דערווארט אזויגס, אויף וואס קיין נעווהנליכער מענש איז ניט מסוגל. פֿארשטעהט זיך, מען האט אים נעשטעלט א פֿאָר פֿרא־נעם: וואוהין עסעס אין מיטען דער נאכט? אוֹן וואס איז אים דא ניט נוט? אוֹן וואָלט ער אפֿשר אפֿגעלייגט אויף מאָרגען?
אוֹן ווען ער איז שוין, האָבענדיג נעענטפֿערט אויף אלע שאלות מיט א שטילען שמייכעל, נעווען אויף יענער זייט טיר, האבען זיך די־ארומגעקליבענע ארום מיש אנגעקוקט איינס דאס אנדערע מיט שווייגענדיגע אוֹן אומהיימליכע פּנים'ער, יעדער פֿון זיי האט אומגעפֿער געמראכט אזוי:

אויב דער דאָזיגער מענש האט זיי אלעמאל אויסגעזוכן, ווי א שטילער שאטן האט ער איצט זיכער געהאט א סניס, ווי א שאטן פֿון א מת. א שאטן פֿון א מת האבן זיי מאקי קיינמאל ניט געזוכן, און אזא מענשן האבן זיי אויך קיינמאל ניט געזוכן.

זאכארי זעלבסט האט זיך אָבער נאָר ניט געפֿילט שלעכט, פֿארקערט.

ער איז אוועק אין אן ערשט־קלאסיגן רייכן האָטעל אין זיך דאכט נענומען אַ חדר. אין נאָכדעם ווי ער האט פֿאנאנדערגעפאקט זיינע זאכן אין אננעצונדען אלע עלעקטריישע לאָמפּען, ווי צו אַ גרויסן יום־טוב, האט אין אים אויפֿגעזונגען א שארף היימיש־פֿרעמד געפֿיל. אינ'ם רויט־נעלבן עלעקטריישן ליכט האט זיך געזעהן א היים אין אַ שטאָדט ביים אזאוועג ים, אויך אין א האָטעל. אָ, די האָטעל־אַטמאספֿערע איז אים געווען ווי וואַסער פֿאַר אַ פֿיש. האט ער דאך זיין נאנצען לעבען אין א האָטעל פֿארבראכט. אין אין יעדען אָרט האָט ער זיך נעפֿילט ווי א דורכרייזענדיגער, ווי אַ פֿרעמדער.

*

דריי טעג אין דרייַ נעכט איז ער אין דעם האָטעל אָפּגעווען, אין איז אין נאָם ניט אויסגענאַנגען ער האט אַ סטעזשקע ביי זיך אין חדר אויסגעשפּאנט, א סך זאכען האט ער נעמיזט אין דער צייט איבערדינקען אין איבער'ישוב'ען, אין צו באשלי־סען איבער זיי אנקומען. ער האָט נישט נעוואָלט אוועק א זיך ניט קלאָרער. אין לסוף האָט ער דערזעהן זיין ווענ.

מסתמא דערפֿאר וואס ער איז נעזעסן אין שטוב האָט ער דעם דריטען טאָג נע־קראָגען אַ קאָפּ־וועטאָג אין היין, דער קאָפּווועהטאָג איז באלד פֿאַרשוואונדען, נאר די היין האט זיך געשטארקט, אין איז אַריבער אין אַ פֿיבער.

א נאנצען טאָג האט ער זיך נעוואשען אין נעריניגט אין אלין בעהאלטען נעמען הייסע וואַנעס. ער איז נעווען שטיל באדויגט.

ערשט פֿארנאַכט, א ריין־אויסנעפּוצטער אין אן אריבנעוואשענער, אין ער אראָפּ אינ'ם אויפֿנאם־ציממער פֿונ'ם האָטעל.

אינ'ם גרויסן ציממער איז נעווען בין־השמשות'דיג טונקעל. בלויז די שווארצ־ליכע גלאנצען פֿון דער פֿיאנא האבען מיט פֿייערדינער שווארצקייט נעלויכטען. די טרעס האבען נעזונקען אין דער וויכער אויסגעבעטקייט פֿון די קאַרפּעטס. אין טיפֿע שטילען זיינען נעווען שווייגענדיגע האָטעל־נעסט, נאר זאכארי האט זיי קיינעם ניט נעזעהן, אים האָט זיך אויסגעדוכט, אין זיין ענאצענטריזם, אז די טונ־קעלקייט איז דא נעווען ארויפֿגעלאזען פֿון אָפּענער שווארצער טיר בלויז צו־ליב אים.

אויף דעם פֿיאנא־שטיל איז נעווען פֿרוי מיט אַ יונגע פֿרוי מיט אַ מי דעלישער פֿיגור, זי האט נעשפּילט די ערשטע טאקטען פֿון בעטהאָווענ'ס ציועלפֿטער סאָנאטע, אין באלד האבען זאכאר'ן אריבערגעוויקעלט די אבל־דיג־שווארצע אקארדען פֿון דער "Marcia funebre sulla morte d'un eroe" זיי האָבען אים אריבנעוויקעלט, ווי מיט לופֿטינע וויסע תכריכים אין די אויגען אים פארמאכט אין אר האט נעזעהן אין דער טונקעלקייט א פראצעס־ע אידען אין שווארץ־לאנגע קאפֿטעס, וועלכע זיי־נען נענאנגען מיט אריגטערגעלאזענע קעפ נאך זיין מטה.

*

דאם מיידעל האט נעהאט א שטארק־טונקעל הויט, שווארצע ברעמען אין פֿייכטע האר, גלאט פארקעמט איבערן קאפ, מיט א בלייכליכען שרונט אין מיטען. אין דערטונקעל האט זי שטארק אויסנעזעהן, ווי זיין מאכטער. האט ער זי נעבעטען, זי זאל שפּילען נאך. אין דאם מיידעל־טאכטער האט ווייטער נעשפּילט.

אין בשעת זי איז נעווען, מיט אן אויפֿגעהויבענעם קאפ, פארטיפט אין די הויך־אויפשאלענדיגע טענער פֿון בשורה אין טרייסט אין דעם שפּעטערדינען מאטיו פֿון דער צוועלפֿטער סאנאטע, האט ער זיך שטיל פֿונ'ם חדר ארויסנע'נגב'עט אין ארויף צו זיך. ער האט אנגעטון זיינע וויים־זיידענע סאדזשאלאם אין דעם ליכטיג־נעשטרייפֿטען כאלאט.

דעם צימער האט ער באשפריצט מיט עטליכע סארט בשמים אין שמעקדינע וואסערן, ווי ער וואלט זיך נענרייט צו א חתונה־נאכט.

דערווייל האט זיך די היין אין אים ווידער נעשטארקט, ווי עס איז דער סאל מיט אלע חלאים נאכט־צו. אונטען האט דאם מיידעל אלץ נעשפּילט.

עמיצער האט אננעקלאפט אין טיר. די האטעל־אויפֿאפֿערין האט זיך נעוואלט דערוויסען וועגען זיין נעזונד. א בלייכער האט ער זיך אנגעהויבען בויגען אין בוקען פאר איר, מאכען אזעלכע העויות, אין נעשמייכעלט צו זיך אין צו איר. ער האט זיך אנשטילדינט פארוואס זיינע שיך זיינען ניט אזוי אויסגעפּוצט אין פֿארוואס ער נעהט אננעטון אין כאלאט. א דערשראקענע האט זי זיך הינטער־ווייליכין ארויסגערוקט. מסתמא האט ער שטארקע היין. זי איז אוועק ריפֿען א דאקטאר.

אז זי איז ארוים האט זאכארי אויפגעדרעהט די איבעריגע עלעקטריישע לאמפּען, וואס זיינען נעווען אריינגעשטעלט אין אלע וועגד. דערנאך האט ער צובראכען דעם וואסער־קראפֿין, און זיך מיט די גלאז־שערבלאך איבערגעשניטען דעם האלז. איינמאל, צוויי מאל, און דריי מאל. ער איז אנידערגעפאלען אויפֿן בעט. אז דאם בלוט האט אים שטארקער אננעהויבען רינען פון האלז, איבער דער וויי־סער קאפע, האט ער די אויגען וויים פאנאנדערגעפֿעגט אין זיך דערזעהן לעבען זיין טאכטער, זיין עלטסטע און די ערשטע פון זיינע לעגדען. דאם ערשטע מאל, וואס ער האט נערעדט צו איר אין אזא וואירים־פריינדליכען טאן. ער האט נעזאגט:

— זעהסט, טאכטער מיינע, איך מוז שטארבען אין דער פרעמד. איך קאן אפילו ניט זעהן מיין וויב און מיינע קינדער פאר'ן טויט. געלעבט האב איך אין דער פרעמד און נעשטארבען אין דער פרעמד.

די נאכט איז נעווארען שפּעט, אין שטיל. אלע לאמפּען האבען נעברענט קיל; געלויכטען האט דאם פֿלייצענדינע בלוט אין זייער ליכט. אזוי איז דער מענש נעשטארבען אליין אינ'ם האטעל־חדר אין דער שטאט פילאדעלפיע, וואס ליגט אויפֿן טייך דעלאוויר, וועלכער פֿלייצט ביים פום פון די בלויע־בערג אינ'ם אטלאנטישען אקעאן אריין.

ד.

אז מען האט אין דער היים נעקראגען די ידיעה פון זאכארי'ס טויט, האט מען, פארשטעהט זיך, נעווויינט. ביילע האט נעווויינט איבער איר מאן און די קינדער איבער דעם פֿאָטער. זעהר לאנג האבען זיי נעווויינט, אזוי לאנג, ביז וואנען דער

קוואל פֿון די טערערן איז אין זיי אויסגעטריקענט נעווארן. דאמאלס האבן זיי אויפֿגעהערט ווײנען. וואס זאל מען ווייטער טון? וואס א טאג ווערט אלץ ערגער. דא איז מען אליין, און אהין פֿארן אזויפֿיל אידן. האט ביילע אויסגעפֿארקויפֿט דאס מעבעל און די איבריג רייכע קליידער, און צונויפֿגעשלאגן א פאר רובעל. מען האט געקויפֿט שיפֿקארטן, און נעקליבן זיך צו דער נסיעה.

ראיע׳ס הארץ איז נעווען אנגעפֿילט מיט פֿרייד. ווען עס איז אנגעקומען די נייעס וועגן פֿאטער׳ס טויט — אפֿשר דערפֿאר, ווייל פאר אירן איז עס קיין נייעס ניט נעווען — האט זי ניט געווײנט. אויסער דעם, איז אירן נאך פֿון קינדווײז אן פֿארבליבן א שטיקעל שנאה צום פֿאטער. איינעם. וועלכער האט זי געשטיפֿן, וועט זי קיינמאל ניט מוחל זיין.

אַ, זי וועט פֿארן אין א ווייט, נײ לאנד אויף יענער זײט אקעאן . . . אירע אויגען האבן זיך אנגעצונדן, און איר ביינקשאפט האט אויסגעגלית.

*

צום נייעם לאנד זיינען זיי אינגיכען אוועקגעפֿארן. אויפֿן וועג האט מיט זיי פאסירט דאס, וואס עס פאסירט מיט טויזענטער אנדערע אידן אויף זייער נסיעה נאך דער ווייטער מדינה, נאך דער מדינה פֿון דער אידישער האפֿנונג. און דעריבער איז וועגן דער רייזע פֿון דעם הויזענזינד פֿיקודא קיין סך ניטא וואס צו דערצעהלן. זיי זיינען געפֿארן א סך טעג און א סך נעכט.

*

אין א שטילן פֿרימארגען האט זיך ראיע אויסגעכאפט. זיך אריסגע׳נגב׳עט פון איר בעטעל אין צוויישען־דעק, און איז אריף אויף דער פאלובע. דאס שיף איז געשטאנען שטיל־געאנקערט צווישען הויכע פעלזינג ברענען, באוואקסען נעדיכט מיט טונקעלען קאלטענוואטען גרינס. פארטאניגע פֿייערלאך האבען פון ברעג ארונטערגעלויכטען. אוז מער האט זיך ניט נעזעהען, ווי דאס שטילע פארשלאפענע וואסער. באהויניגט איז עס נעווען נאך אזויפיל טעג פון אויסגע־קאכטקייט און צאהן, און זיך שטיל נעריוכערט.

עס איז נעווען דאס נייע לאנד. וויסע ים־פויגעל האבען זיך פון וואסער אויפֿ־נעהויבען, זיך געקלאפט אן שיף, און אינ׳ם פרימארגען נעשריגען הויך אויפ׳ן קול. איז ראיע אויפ׳ן דעק געשטאנען אירע אויגען בריים פאנאנדער געעפענט און פול מיט וואונדער. זי האט אנגעהויבען צו רייזען ליכטיג צו די ווייסע פויגעל; וואס האבען זי ביים שוועל פון ים אפֿגעווארט, און זי האט זיך אזש פאנאנדער־נעווײנט פון נרויסער פרייד.

נ. ווייניג / אין די טריט פון איינעם יודישען סטיל

ד.

נאך לאנג פאר דעם, ווי ס׳האט זיך אנגעהויבען אין אונזער ליטעראטור צו רעדען פון מאדערניזם, עקספרעסיאניזם, נייע קונסט־שטרעמונגען, איז פארבייגעווא־דעלט נישט באמערקט, אן אמת׳ר נסתר. ער האט זיך אנגערופֿען מיט זיין פסעוו־דאנים: דער נסתר. פארבאהאלטענ, ווי א זאמענדל אינם ווינטער, וואס וואוארט אויף דער פֿרילינגס־זון, אויף דער צייט פֿונ׳ם וואקסען, איז דער ערשטער מאדער־

נער יודישער דיכטער פארשפֿונען נעווען אין דעם נעביי פֿון א נאר אנדערער פסיכישער און ליטעראריישער קאנסטרוקציע. נישט פארשטאנען און אפנעזונ־דערט האט ער נעמוזט אויסווארטען א בעסערע צייט, דער דיכטער וואס האט זיך דער ערשטער נעוואנט צו דערנענטערן צו די אייביגע פראבלעמען פֿון וועלט און נעשעהן, און ס׳איז אינטערעסאנט, ווי עס פאסען זיך צו אים צוּ ניטשעס ווערטער אז מ׳מוז נאך דעם כאאס אין זיך האבען, כדי צו קענען נעבוירען א טאנצענדינען שטערען, דעם נסתרם פסיכאלאגישע פֿיזיאנאמיע מאכט דעם איינדרוק אז ער פארמאגט די פעהיגקייט פֿון קריטישער אריענטירונג אינ׳ם כאאס. דאס איז נישט (חלילה) קיין שטענדיגער צושטאנד אדער א פארווארצעלטע נייסטינג איינע־שאפֿט. עס איז ניכער א דורכזאפונג מיט באוואוסטזינינקייט און באַוואוסטזינינען קריטיציזם. "אינאיינעם מיט׳ן ערשטען יצירה־טראכט איז דער ספֿק נעבוירען נעווארען". אט דאס איז דאס אינטערעסאנסטע בײ דעם אזוי נ י ש ט פֿאַר־שטאנענע נסתר. אויב ס׳איז פארען נאר ספֿק אליין, דאן פֿיהרט ער צו ניהיליזם. ווייזט ער זיך אבער אינ׳ם מאמענט פֿון יצירה, פֿון קאנסטרוקציע, דאן איז ער א וואויליער און נויטיגער באהעלף, א רעגולאטאר. ער וואנדעלט זיך אום אין קריטיציזם, ער שאפֿט א פלאנמעס־נקייט. וועג דער נסתר פארטראכט זיך אין קאסמישע פֿראגען, דאן פֿילט מען ארוים זיין נעוואלדיגע אינטואיציע און גלייכ־צייטיגע פֿאנטאזיע, וואס פארט זיך צונויף מיט׳ן ספֿק. מענשען פֿון נסתרם טיפ פאסירט זעהר אפֿט אזא פאקט. וועג מען קוקט זיך אריין אינ׳ם אויסגעשטערענ־טען היסעל און טראכט זיך אריין אין דעם, אז אונזער פלאנעטארישער סיסטעם דרעהט זיך ארום דעם מיטעלפונקט, ארום דער זון. זי ווידער, מיט אונזער נאנצען סיסטעם דרעהט זיך ארום און ווערט צוגעצויגען צו אן אנדערן פלאנעט אינ׳ם שטערנקרייז הערקולעס און קאנסעקווענט, קומט מען צו צו דעם, אַז דער דאזיגער גרויסער פלאנעטען סיסטעם דרעהט זיך ווידער ארום אן אנדערען צענטראלען פלאנעט, און אזוי ווייטער אהן אן עק און אהן א סוף — קאן מען דערוועקען אין זיך דעם באַגריף וועגען אומענדליכקייט, וועלכער פאלט זיך צונויף מיט׳ן באגריף פֿון נ א ר נ י ש ט. דאס איז א טיפֿסט אינווייניגסטע פסיכאלאגישע און פראקטישע איבערלעבעניש, און ווער עס האט דאס דוכגעלעבט ווערט צו א שאפֿער, ד. ה. אטיפ וואס בויט פון אנהויב אן, און אויב ער איז דערצו נאך אזוי פראדוק־טיוו ווי נסתר איז עס, פאלט ער אריין אין קאנטעמפלאציע און טראכט זיך איין אין די פאנטאַסטישסטע פֿראגען פונ׳ם אנהויב אדער פֿונ׳ם סוף פֿון דער וועלט. דאס דאזיגע טראכטען קאן אננעמען פארמען פֿון קאנקרעטע פאנטאזיעס, אדער פֿון פראבען פֿון אבסטראקטער אריענטירונג אינ׳ם פלאנעטער. דער נסתר נעהערט צום לעצטען טיפ, זיין נאטור באווענט אים שוין אריינצוקוקען דעם נעהיימניספֿילסטען גלייך אין די איגען אריין, און מ׳זאגט, אַז ווער ס׳האט נאט סנים אל סנים נעזוכן, דער בלייבט אויף אייביג שטום, ווייל קיין שום מענשליך ווארט איז נישט בכח אויסצודריקען די נעוואלדיגע פראכט. ער ווערט א מיסטיקער אינ׳ם אויסדרוק און אין דער פארם. מיט ווערטער קען ער נישט באשרייבען דאס נעזעהענע. מיט ווערטער קען ער נאָר נעבען א מער־ווייניגען באגריף, ער קען עס אַרימאַכען מיט בילדער, נעשאַפֿען פֿון דער מענש־ליכער שפראַך, מיט בילדער, וועלכע זענען נישט מער ווי סימבאָלען. זיי לאָזען

איבער קאַלט א יעדען, וואס פֿאַרמאַכט נישט דעם זין אריינצוטראַכטען זיך אין די זעלבינע פֿראַגען. דערפֿאַר האָט זיך אויסגעדאכט נסתרים סטיל נישט מעהה, ווי אן אומניצליך ארומרעדען אוּן איבערחזרן איינס־אויף־דאסזעלבע. דערווייל האט מען פֿארגעסען, אז אין דער צרה איז נישט נסתר שוידינ, נאָר הוקא די אומ־מענליכקייט אים צו פארשטעהען מצד די, וואס ניבען זיך קיינמאָל נישט אָפּ א קלאָרען דין וחשבון פֿון דער שפראַך־קריטיק. פשוט, עס פֿעלט זיי דער פסיכישער אָרגאַן, וועלכער וואָלט נענוג נענטס געווען תופס צו זיין נסתרם סימבאָליק, אלס רעאַלע מענשליכע איבערלעבעניש. עס פֿעלט דער קאָמפּישער זין, וועלכער איז ביי אונז פֿארבינטען געוואָרען אויף קליינע אוּן פֿיצלעך צרות אוּן צרה־לעך.

אָט פֿרובט זיך למשל אריינצוטראַכטען אין דעם באַגריף פֿון בראשית.

נסתר קאָן עס טון:

„בראשית — צום אלעם ערשטען — קיין אָנהויב קיין ערשטס, קיין סך אוּן קיין איינס, קיין נאנץ אוּן קיין טייל, קיין רעיון אוּן קיין מאמר.

בראשית — צום אלעם ערשטען — קיין אמת, קיין לענענדע, קיין דמיון, קיין שלאָף ניט אפֿילו.

בראשית — צום אלעם ערשטען — קיין צאל, קיין וואג אוּן מאס, קיין צייט אוּן קיין ארט, קיין פֿאַרב, קיין קול, קיין שטילקייט ניט אפילו.

בראשית — צום אלעם ערשטען — קיין זאך, קיין עפעס, קיין לעבען, קיין שטרעבען, קיין וועלען קיין צילען, נירוואנא נישט אפילו.

אוּן בראשית? צום אלעם ערשטען איז דער סוף דעם אנהויב נמאס נעווארען . . . אוּן מיט נאך נישט קיין אנגעהויבענעם, אומנאטירליכען בחור־כה, האט דער אנהויב דעם סוף פון מיול ארויסגעשפּיגען: נאר איידער דער אנהויב האָט זיך דאס טויל פֿארמאַכען נעריכט. האט דער סוף — בליצישנעל, ווי מיט נעוואלד־אויסנעצוינענעם אוּן שרעקליך נעשפּאנטען רעדעל־שטאָל, זיך מיט אמאל א שרעקליכען דים אוּן פֿליה נעטון אוּן דעם אנהויב צוריק אין טויל אריין — אוּן מיט הענד אים דעם נארנעל פֿארשטיקט . . . אוּן פֿון דעם שנעלען אוּן מעכטיגען דורכפליה פון דעם סוף־און־אנהויב־רעדעל איז די אייביגע לענענדע באשאפֿען נעווארען.

אוּן . . . אז די לענענדע האָט די אויגען נעעפֿענט, האט זי שוין נע־טראָפֿען דעם קדמון אויף דעם נרויסען אוראוראלטען נרונד־שטיין (אבן־השתיה) ליגען".

דערזעלבער אופֿן פֿון נענאטיוון — מיט דרויסענדיגע מענליכקייטען אוּן מיטלען — באשרייבען דאס נישט אויסדריקבארע. דאס ארומרעדען צוליב דער אוממענליכקייט וועגען דעם צו רעדען, טרעט נאך קלאָרער אויף:

„אוּן אויפֿן נרויסען אוראלטען גרונד־שטיין איז דער קדמון שוין נעהאט נע־לעגען, נאך אומנעדאכט, נאך אומגעטראכט, נאך אהן עפעס. נאך אהן שום זאך, אהן זיך נאך אליין אפילו — זיך נאך נישט האבענדיג. זיך נישט פארמאָגענדיג — ער־דער גרונד־שטיין־נישט־ער, נישט־ער־ער־דער — גרונדשטיין, וואָרים ע אוּן אלעם אויס ער־ער איז נאך דאמאלם ער נעווען" (דער קדמון).

נישט איינער וועט עס אפֿשר אנרופֿען פלאפלעריי — דאן מוז מען אבער אוי־

די מסקנא דערפון ארויסדרינגען, דען וועט מ'טראכט זיך אריין אין דער נאנצער מענשליכער שפראך־מאשינעריע, וועט זי אויסקומען נישט מער, ווי אן אומ־באהאלפענע פלאפלעריי, וועלען אוּן נישט קענען דערוואנען דאס ריכטינע. אויב סאיז אבער פארען דער שאפער, וועלכער וויל ארויסזאגען דאס אוממיטעל־בארסטע. דאן האט ער קיין אנדערען וועג, ווי צו קאנסטרויירען פֿונ'ם פאר־האנענעם מאטעריאל די כלי פֿאר זיין נעברויך. אויב איינער האט נסתרם נאָטוּר, דאן וועט ער אויך נישט אנדערש זיך אויסדריקען קענען, ווייל די שפראך פֿון מיסטישע (אדער לכל הפחות נישט קליינינקע) ענינים איז דאס רוב פאר־שאָלטען צום פארשווינען פון מער סובטילע עלעמענטען אינ'ם מענשען. דאס וויכטינסטע איז דער קאמף פֿאר'ן אויסדרוק. אין דעם קאמף ווייזט זיך און אנטפלעקט זיך די נאנצע נשמה. אין דעם נישט דערואנטען און נישט ארויס־נעואנטען ליגט טיילמאל מער כאראקטער ווי אין דעם ארויסנעזאגטען. וועו מ'טראַכט זיך אריין אין דעם נעשפּרעך פון דער שטילקייט, קען מען זיך פון מעהר סודות פון דער וועלט און דעם לעבען דערוויסען, ווי פון קלאנלידער איבער אוממעכטינקייט און אפהענטינקייט פֿונם בשר ודם. אָט אזוי:

„און אז דער נסתר הערט ווי מענשען זאגען: „עס האט זיך אונז נעחלום'ט א חלום" — שמייכעלט ער, וואָרים ער הערט נישט איינמאל, ווי חלומות זאָגען: „עס האָט זיך אונז נעמענשט א מענש . . . ."

(דער לעצטער מענש.)

דאמאלסט וועט נאטירליך „די נרויסע הארץ־פֿראנע": צוליב וואס? פֿאר וואס? און נאך וואס? ניט מער זיין א פלפול פון פֿליגעלמאַנס, נאר דער אמת'דיגער אימפּולס צום שאפֿען אלס קאנקרעטען ענטפֿער אויף אלע רעטענישען. דער נסתר איז אן אנזאג פֿון דער נייער אויפֿאסונג אין דער יודישער קונסט. דאס וואָרט שאפֿען גופֿא זאנט שוין, אז דער דאזיגער אקט איז נישט קיין אריינפֿאסען אין נעוויסע רעמלעך דעם נענעבענעם מאטעריאל, נאר ער איז דוקא נרינדלין, שאפֿען א וועלט. „דער קדמון האט איינמאל מיטאמאל דערזען און נרינדליך פֿארשטאנען, אז ביי זיך, און אין זיך האט ער פֿאר זיך נאר נישט, אז נישט אין זיך וועט ער זיך נעפֿינען. ער האט נרינדליך פֿארשטאנען און מיט דער טיף פון זיין הארצען דערפילט, אז ער אליין איז קאנג פֿאר זיך, אז ער אליין נעהט זיך איבער. אז ער אליין קען זיין אייגענע מאָם נישט זיין . . . אז ער און אלעם אויסער־ער איז אויסער אים . . ."

דער יחיד נעפֿינט זיך נישט דאמאלסט, וועו ער זונדערט זיך אפ אין זיין אייגענעם נשמה־קלייזעל. דאן אבער וועו ער דרינגט זיך דורך מיט'ן נאנצען קאסמאָס, וועו ער דערוועקט אין זיך דעם לעבענס־זין פֿאר דעם עבר אוּן פֿאר דעם עתיד, דאן נעפֿינט ער זיך, אוּן נישט אלס א טייל, נאר אלס א נאנצקייט. „און אז די זון איז אין מיטען הימעל נעקומען, אז אלעם האט זיך אין ליכט נעפֿונען אוּן נעלויכטען, — אט אין דער רגע האָט די נאטור איר הארץ אוּן אלעם, אַז ס'נעהערט צו איר דערפילט, האט א צאפעל נעטון אוּן אויסגע־שריען: „איך!" . . ." (די ערשטע טאג אוּן נאכט נאך מעשה בראשית).

נישט ליבע־זון, נישט נעמיינשאפטס־זון נישט אידעען־זון (אלץ טיילען), נאר וועלט־זין איז די פראבלעם פון׳ם קינסטלערישען־טים, וועלכער גרייט זיך נישט צו א פארטיגען מאסשטאב, וואס צוטיילט אלץ אויף לינקס אדער רעכטס, ריכטיג אדער פאלש, גוט אדער שלעכט. זיין קוק דערזעהט אינ׳ם פאלשען דאס וואס, אין גאנץ דעם שטן. אין שטן גאנץ, ער דערהויבט דאס שטרויעלע, די פלעוט צו אזא קאסמישער הויכקייט. אז זי הויבט אן צו לויכטען ווי א פלאמען: ער זעהט אינם היילינען די טמאה און אין איר ווידער קאן ער נעפינען דאס היילינע: אלץ באנעמט ער. די נאנצע צעוויספישונג פון היטעל און ערד אין דעם איינציגען באגריף: לעבען. דאס לעבען איז א פילקולות׳דינע מעלאדיע, געשפילט אויף א פאנטאסטישען אינסטרומענט מיט טויזענדער סטרונעס. און ווער ס׳קאן זעהן די צווייפנים׳דינקייט פון נאנט, דער באהערשט דאס לעבען, דאן האבען מיר די זיכערקייט, אז דער קינסטלער וואס באמערקט עס, פארמאגט אינטואיציע. דאס כלומרשט קליינסטע באנעגעניש האט ביי אים א טיפערען זין, דען דער גרעוואלדיגער כח איז פארזיצט אין דעם קליינסטען פיצעלע שטיין אפילו.

„אויפן היטעל האבען זיך דערנאך. נאך דעם נאנצען טאג „גלאט אין דער וועלט אריין", תמעוואטע און „פרעג מיך בחרם"־וואלקענס ארומגעדרעהט." ביי דעם נסתר איז די אינטואיציע פארען, ווייל ער האט די קינסטלערישע מעגליכקייט צו דערזעהן אין דער רגע פאר און נאך מעשה בראשית דעמזעלבען פרינציפ צו נעווען־עלטיגען דורך פארשטעהן, איבער אלץ וואס ארום.

ה.

איינס — צוויי, דריי. איינס — צוויי, דריי.
פארלעך דרעהען זיך — פארלעך דרעהען זיך —
וויסטו ווי אזוי? — וויסטו ווי אזוי?
בוימער אין וואלד, דרעהען זיך אזוי,
וועלט דו פארסט פארבי — אין א כאן פארבי.

איינס — צוויי, דריי. איינס — צוויי, דריי.
אז די פידעל שפילט — שפרייט זי וועגען אויס —
וויסטו וואסערע? — וויסטו וואסערע?
וויבע מיידעל העגד — אונטער דיינע פים
קרויזלען זיך ארויף — ווי א רויך ארויף.

איינס — צוויי, דריי. איינס — צוויי, דריי.
אז די מאנדאלין — צימבעלט אט אזוי —
וויסטו וואס זי טוט? — וויסטו וואס זי טוט?
דיינע יונגע טעג — די פארגאנגענע —
ברעקעלט זי פאנאנד — ברעקעלט זי פאנאנד...

איינס — צוויי, דריי. איינס — צוויי, דריי.
אז דאס פלייטעל פייפט — אז דאס פלייטעל פייפט —
וויסטו וואס דו הערסט? — וויסטו וואס דו הערסט?

מוטע אין דער ערד — וויינען דאס אזוי —
וואסזשע וויילען זיי? — וואסזשע וויילען זיי?
איינס — צוויי, דריי איינס — צוויי, דריי.
אז די פוק בארוישט — אז די פוק בארוישט —
וויסטו וואס דאס איז? — וויסטו וואס איז?
דאס איז דאך דער רויש — אט דער לעבענסרויש —
וואס פארטויבט אין דיר — פאר פארן׳ן טויט...
איינס — צוויי, דריי, וויינט די וויאלאנטשעל —
אז דאס לעבען איז א נעדרעה אזא:
וועלען פון דערוועלט — אלע זיך צונעהן...
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
טוט מיר אזוי וועה — טוט מיר אזוי וועה.

(א. לוצקי: א. וואלך.)

א ו ן:

איך בין א מענש!
דער זין פון וועלטען
דער זין פון אייבינקייט.
איך בין פון שווארצער ערד,
פון יארען, טעג און נעכט צונויפגעשטעלט —
איך בין אליין די וועלט!...:
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
איך בין אליין — די צייט!...
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — — — — — —
איך בין דער אומזין
פון דער אייבינקייט
אין צייט
— איך בין א מענש!

(פרץ מארקיש: פונים ציקל: „מענש")

נאך דערצו משה בראדערזאנס „צו די שטערען" און בער האראוויצ „מיין טרויער ליד". און אויב דאס זענען נישט די בעסטע לידער פון דער היינטצייטיגישער יודישער לירik, זענען זיי דאך די אממייסטען כאראקטעריסטישע אנימאטינס פון׳ם יונגען דור, וואס זוכט נייע וועגען פאר אונזער קונסט. דאס זענען די נרונדפרינציפען פון דער נייער וועלט אנשויאונג.
עס ווערט לעצטענס ביי אונז געוועדט זעהר א סך וועגען נייער פארם, נייער קולטור, עקספרעסיאניזם, אינטראספעקטיוויזם, קוביזם, עס טרעטען אויף שאפער מיט נייע, נאנץ מאדערנע סנים׳ער, ס׳ווערט געפירט א העפטיגער קאמף, ס׳זעהט ממש אויס, ווי מ׳וואלט געשטאנען אויף באריקאדען, וואו צוויי צדדים באקעמפען זיך אויף לעבען און טויט. מ׳רעדט א סך וועגען אלטע אוץ יונגע. מאנצע פאר־

מאכען די אויגען אין ווילען נישט זעהן, וואס עס קומט דא פאר. מיט א ברייטען זשעסט וויל מען אפטויטען אין זיין באוואוסטזיין דאס אריינדרינגען פון נאר אנדערע באוואוסטזיינס־אינהאלטען. די זענען די גרעסטע פיינד פון דער קונסט בכלל. עס וועט זיי נישט העלפען דאס באהאלטען זיך פאר דער מנשה אין אפגעזונדערטע שטיבלעך, ווי עס האט דאס געטון א געווייסע געזעלשאפט אין עדנאר פאס א נאוועלע: די רויטע מנשה וועט דאך אריינדרינגען. זיי ווילען אויך מיט פארשידענערלי סטראטעגישע מיטלען אפ׳טר׳ען דאס געשפענסט. מ׳רעדט זיך אין אנדערע איין, אז סוף כל סוף דעקט זיך דאס נייע מיט אלטע באגריפען (עס איז טאקע די אויפגאבע פון דער יונגער קונסט בולט צו באצייכענען אירע גרעניצען).

למשל א. לוצקי. (איז ער אלט אדער יונג?). מ׳קען אים באטראכטען ביי אזא זאך דעם ערשטען דיכטער, וואס פארמאגט אין זיך פונקטישע עלעמענטען. דער פונקט (א ריין אימאליעניש ערשיינונג אין איר פראגמאטישען אויסדרוק) ווייל באנעמען דעם דינגען פון לעבען. ער קען נישט באטראכטען דאס לעבען אלס געוויסע אויסשניטען, צוויישען וועלכע מען וועהלט לויט בעקוועמליכקייט. ער פאסט אויף דאס לעבען אלס גאנצקייט, וואס ווירירט שטענדיג אין אימעטזים. זיין צרה איז אבער, וואס ער האט זיך פארליבט מער אויף דאס מאטעריעלע אין אויף דאס סיכיש־מאטעריעלע. אין אנשטאט דעם סינטעז, ש פ ט ער דעם כאאס. ער מאכט אים צו א פראבלעם. ער צעשטיקעלט די ערשיינונגען, אדער ער פאסט אויף די ערשיינונגען אלס שטיקלעך אין פארט זיי מעכאניש צונויף.

א ווייסע בארד
ווייל אנטלויפען פון אן אלטען יודען.

(לוצקי: פאר א רעצענזיע)

בכלל אבער איז דאס לוצקי גובר, דורך זיין שטארקען זין פאר דער ריטמישער אויפוואלונג פונם לעבען. ער שטעלט זיך נישט אוועק אין א קלייזעל פון געוויסע, איינצעלנע קינסטלעריישע אנשויאונגען, נאר ער פילט זיך פאר א טייל פונם נאנץ גרויסען באגרייטונגס־פראצעס, אינם זין פון היינטיגע באדערפענישען, פון די געזירשנטע ווערטען. ביים פונקטירט איז דער אויסגאנגספונקט צו דער דרויסענדיגער וועלט, וועלכע פראלט מיט׳ן גאנצען כח אויף דער מענשליכער נשמה אין דוקא זי מיט געפינען דעם אופן פון אויפנעמען פון די פארשידענארטיגע ערשיינונגען אין וועזנס, אויפפאסען דעם סימולטאניזם, די אייניצייטיקייט פון אלץ ארום. לוצקי ווידער נעמט דאס אלץ אויך צו, אבער מיט דעם חילוק, וואס ער גיהט ארויס פון א געוויסער דאנמע, פון א געוויסער אייניהייטליכקייט פון דער ערשיינונג: מענש. ער פארשיינט גליקליך דעם סימולטאניזם מיט די הומאניסטישע טענדענצען, אין דערנענטערט זיך אוועקצו מארקיש, וועלכער שרייט אין דער וועלט אריין דאס ווארט, די פראקלאמאציע: מענש אלס צענטראלען פונקט פונ׳ם וועלט־רעדעל. און גיט האט עס מארקיש אויפגעפאסט, וועו ער זענענט זיך אפ מיט דער פארנאנגענהייט אין שיידט זיך אפ פון דער צוקונפט, וועלכע "חלומט זיך נאר" ווייל:

כ׳בין דיינער, "נישטנגער אצינד"
בלינד!
אין בלינדערהייד כ׳בין רייך!
מיר שטארבען ביידע נלייך
אין וועלען נלייך געבוירען!...

ס׳איז קלאר, אז דער מענש, אזוי ווי ער איז, לעבט נאר אין פילט די נענענווארט אין דאס דריקט זיך אוים אפילו אין כלערליי פילאזאפישע סיסטעמען, וועלכע זאנען נאר אזויפיל אין דאס, וואס דער דענקער האט געקאנט באמערקען דורך די ברילען פון זייער דרויסענדיגע אין אינערליכע חושים, וועלכע זענען באגרענ־ניצט דורך די אלע מאטיוון פון אן איינצעלנעם מענש. ער טרעט דאדורך פאר אונז אויף אלס קאמפלעקסער כאראקטער. יעדע פילאזאפיע, אין וועלכער עס איז פארם אדער אין וועלכער עס איז ארט, איז אינניג א שפיל פון באציהונגען אין באדינגונגען, נישט מער ווי א רעלאציע פונ׳ם יחיד צו דער אדומיגער נאנצ־קייט. בין איצט האט מען הארטנעקיג נענלויבט אין דעם נעין אבסאלוט, עס האט נעהערט דערצו אהיבכ ביסעל מוט, כדי דאס אויסצושכרעבען, וועו ס׳האט עם אינסטינקטיוו נעפילט, איז אריינגעפאלען אין ספקות און נעראטעוועט זיך אין צינזים. אדער רעליגיע. אין ביידע פאלען איז ער נעווארען פאס יוו. אונז נעהט היינט וועגען א נאנץ אנדערע זאך, וועגען אקטיוויזם. אין דאס איז טאקי דער סימן פון היינט. וואס מ׳איז נעקומען צו דער דערקענטעניש פון רע־לאטיוויזם, פון נישט קיין ספקישער דערקענטעניש, נאר צום שאפערישען פרינציפ, וועלכער צווינגט מיט צו פארשרייבער טעטיקייט. אין דא ביים אוועקשטעלען אין דער מיט פון אלץ דעם פרינציפ: מענש, איז אויפנעוואכט א נייע סכנה. מען איז אריינגעפאלען פון אין עקסטרעם אינם צווייטען. פריער האט מען זיך אלץ פארלאוט אויף דאס דרויסענדיגע. וואס איז פריער, צוערשט אין דערנאך קומען ערשט די פסיכישע אפאציאציעס. איצט האט מען ווידע־ נעשטעלט דעם טראפ אויף דעם סוביעקט. מ׳האט באטראכט די נשמה־טעטיג־קייט פאר דאס פארשידענע, מ׳האט נענעבען דער מענשליכער נשמה דאס פאר־רעכט צו דיקטירען, וויל אלץ, וואס זי טוט איז בארעכטיגט, אין האט דעם איינ־ציג אימאנאמען און ממשותדיגען קיום. מען האט פראקלאמירט די נשמה־ מפשלה. אלץ וואס שפינט זיך פון דער נשמה איז בארעכטיגט אוז רעאל, אפילו די חלום־איבערלעבענישען האבען א רעאלע לאניק. אוז וועו מען איז אריסנענאנגען פון דעם שטאנדפונקט. האט מען אין דעם סוביעקטיוויזם פאר־ביטען צוויישען זיך די עלעמענטען פונ׳ם פיזיאלאגישען חלום אוז די קינסטלע־ריישע טענדענצען, אויסגעמישט זיי ביידע אינם קעסעל־נרוב פון די נייע אידע־אלען, כאטש ס׳האט זיך איינגעבעבען טיילמאל אפילו צו שאפען באמת נעלונ־נענע סינטעזען אין דער פארם 'בראדערזאן: כלומרשט...'. אינטערעסאנט איז דערביי, וואס אין דעם אויפבוי פון נייע אידעען — אין דעמזעלבען מאמענט, ווען מען ראנגעלט זיך מיטן אלטען אוז גרעניצט זיך כמעט פון אים אפ, — פלאנטערן זיך אוז פארפלאנטערן ווידערשטרעבענדיגע נעדאנקען, פארבלייבען מיר ביי דעם דערמאנטען משל אוז באלד וועלען מיר זיך דערוויסען אויך פון א אנדערן עלעמענט: "אין איך לאז נישט פון דעם צופאל בלינד זיך פירן!" (בראדערזאן:

פֿארנעפֿילען. ס׳איז סתירה׳דיג טאקע אינם תוך, אבער נישט אינם אל־
געמיינעם נרונד, אין דער הויפּט־סכה. אויב מ׳וועט עס אויסליינען אלס נאך
נישט קיין קריסטאליזירטע ערשיינונג, איז עס דאך דער מאטעריישער דראנג צו
שאפֿען פֿון נעווייסע מיללען א נאנצקייט. דאס פֿון די חלום־עלעמענטען, דא
ווידער א באקאנטע־ניש צו דער שאפֿונג לויט דער ווילענס־שטארקייט. אין ביידע
פֿאלען רענירט ביים צונויפֿקלויבען דער רעגולירענדיגער ווילען.
עס איז דערביי דא א נעווייסער פֿארעקשנ׳טער משיח־נלויבען, אבער נישט דער
נלויבען פֿון אן אשים "משיחם צייטען," וואס איז נישט מער ווי א פֿאריינס־
אנעקדאט, נאר דעריענינער נלויבען, וואס קוקט נישט אוים אויף א נס מן
השמים אדער פֿארלייגט די צייט פֿון אויסלייזונג ביז דעם יום הגדול. ד ע ר
משיח־נלויבען ווייל פֿון א יעדען מענשען מאכען זיין אייגענעם משיח, אין פֿונם
קאלעקטיוו א פֿאראיינינונג פֿון כחות, וואס בויען אהן אויסהער די צוקונפֿט פֿון
היינט, מארגן אין איבערמארגן. דאס איז דער צוואנג צו לעבען אין דער מא־
טעריעלער רעאליזאציע פֿון נייסטיגע אידעאלען.

עס האט זיך דאס הארץ אויף דעם הפקר צושריגען;
די בענקשאפֿט נעענטפֿערט מיט שווייגען האט שטום,
און אלץ האט פֿארקשנט מיט אומעט נעשווינגען.
(בראדערזאהן: מריאלעטען 66)

ס׳איז א נייסטיגע פֿאטענק, א שטארקע אקטיווקייט, אוז דערמיט אן איבער־
רייסען פֿון אלע פֿעדים, וואס בינדען צונויף מיט דער טראדיציע פֿון קלאנ־לידער
און אימפּאטענץ־סמנים. פֿון דעם זעלבען קוואל שפּראָצאן פֿארשידענע טייכלעך.
(בראדערזאהן: רויטע יודעלער, זאלבעדרים: ראוויטש: לענין: ס. קוויטקא; בער
האראוויץ: ישו הנוצרי: פֿרץ מארקיש: מענש: נ. מינקאוו: טאדעאוש פֿאן
קאָסציושקא.) מ׳מוז פֿארזיכטיג פֿארנעהן אוז טיף זאָנדירען די נייע ווערטען, וואס
באוויזען זיך, ווייל אונטער א נייעם שלאנוואָרט באהאלט זיך אן איבערגעלעבטער
מיט. אינטראָפּפֿעקטיוויזם וואס איז אויפֿנעקומען אויף דער וועלט מיט אן עכט
אמעריקאנישען הו־הא האט צווישען א סך נערעכטע (אבר נישט נייע) באמער־
קונגען, אריינגעשמוגלעלט נישט נאר פֿאַרעלטערטע, נישט צום צייט נייסט צו־
נעפאסטע נעדאנקען, נאר אפילו נאר פֿאלישע. וואָס שיידט אָפּ פֿונ׳ם נאַטור־
איסערעסאָנירטן פֿון אַ מאני ליב, יהואש, אדער אייזלאנד פֿון די "אַלטע" אוא
מין זאָנ? "אָט דאָס לעבען, וואָס ווערט אין דער איצטינער צייט פֿון נרויס־שטאָדט
און וואַריאָטע אויף אלע נעביטען, טויזענדפֿאַכיג נאָך מער קאָמפּליצירט און
סאַרפֿלאָנטערט, האַלטען מיר, די אינטראקספּעקטיוויסטען, פֿאר נויטיג איבערצו־
נעבען אין אויסצודריקען", זייערע מיטעל דערצו זענען: אספּאציאציע און סונעסטיע.
דער אינטראָספּעקטיוויזם ווייס נאנץ נוט, אַז די ערשיינונגען פֿונ׳ם לעבען דריננען
אַריין קאָמפּליצירט, כאטיש. אין דאָך אין דעם זין האט עס באנומען טיפֿער,
קינסטלעריישער ל. קוויטקא:

איך פֿאַרשטעה ניט נאָר נישט, נאָר נישט...
עסעס איילען יונגע, שטאַלטנע ווענען,
טריפֿען שמאָלע סטעוישקעס בארג ארָאָפּ,
ווי לאנגע שנירלעך רעגען;

אויף די וועגען — יונגווארג בלאָנדושען בלינדע יאָרען,
מיט די קרימע פֿים פֿאַרכלאָנדושעט דא נעוואָרען.
רייטען בלינדע אויף קעץ, נעשפּאנט אין לייצעס,
זיצען דאָך פֿאַרקערט: צו קעצען־קעפּ מיט פֿלייצעס:
איינע העננען זיך אין זשוקלעכס קלייניע פֿליגלעך,
איינע כאפֿען זיך ביי הערנערלעך
פֿון ערשט נעבירטע ציגלעך:
איינע קריכען אויף די בייכער דארע, הוילע,
קיינען מיט די ליפּען עפּעס מיט די באקען פֿוילע,
אלע קריכען פֿאַר מיר דורך, שפּרעכען עפּעס העכער,
ווייזען מיר די אויגען שוואַרצע לעכער,
כ׳הער אין וואָרט נאָר:
"נעה נישט... פֿאָר נישט... פֿאָר נישט..."
און איך שטעה אוֹן וויים נישט נאָר נישט, נאָר נישט...

כדי עס זאל זיך קענען בעווייזען דער אקטיווזים אלס פֿאקט, מוז ער פֿריער
באוואוסטזיניג דערנעהן די מדרנה פֿונ׳ם כאאס. וועָן מען ענטדעקט דעם קוואל
פֿון דעם נאך־נישט־דיפֿערענצירטען לעבען, איז דאן פֿאראן די מענליכקייט צו
פֿארשטעהן די דיפֿערענצע. א זאלשער קינסטלערישער שטאנדפּונקט איז צו
באנעמען די דיסערענציאציע און באטראכטען זי אלס דאס שטענדיגע, דאס אב־
סאלוטע: ווייל דא נעהט פֿארלוירען די באציהונג צווישען די ערשיינונגען
וועלכע נעמען אן דעם כאראקטער פֿון עפּעס פֿעסטעס. אינם ערשטען פֿאל איז
שוין קלאר בראָדערזאָנס קשיא: „וואס איז עס — זינד? איך וויים ניט, ווי דו
וויסט נישט כלעכן . . .".

דער "יונגסטער" קינסטלער וויסט און פֿילט דעם אונטערשיד צווישען
דעם היינטיגען און דעם לעבען, וואס וואלט באדארפֿט זיין. דערפֿאר קומט עס
טיילמאל אוים, וואס ער איז דעסטרוקטיוו, ווייל דערזעלבער דראנג צום אויפֿ־
בוי פֿון א נייער פֿארם בריינגט מיט זיך דאס פֿאראכטען פֿון דער אלטער, דער
פֿאלשער, און דער ווילען זי צו צושטערען. און דאס וואס שטויסט אפּ די
"אלטע" פֿונ׳ם נייען שאפֿען זענען זיינע בארָאָפּע ערשיינונגען, א נעוויסע נוזמא
אין אידעע און אויספֿיהרונג. זי שטאמט פון דער איבערמאס און מעברתדינקייט
פֿונ׳ם נייסט. אין דעם בארָאָפּ ליגט א שטארקער פאטאס, א בריית־טיפֿער זשעסט
פון נעשטאלטונג או פונם ארויסרופֿען פון נעשטאלטען, וואס זענען באַנאבט
מיט איינענעם, בריליאנטען מאָזאַאיק־לעבען. דער שטארקער פראצענט פֿון פֿאר־
מאלער נאוה שטויסט טאקע אפּ דעם, וואס האָט נישט דעם זין פֿאר אייג־
צייטינער פֿילפֿארבינקייט פֿונם לעבען און וויל זיך ניכער באנונענען מיט אן
אויסשניט פֿונם קריין, איידער מיט׳ן נאנצען קרייז. אודאי וועלען מאדנע אויס־
זעהן דאן לוצקים ריידר:

רעשט מיך אויף
דער בלוי־צעפֿלינעלטער אויסנעשריי,
וואס צעשפּריצט זיך מיטן רויך־נרויען האלז . . .

אדער אַזא מין, פֿאר דער יודישער שפּראך אויסטערליש וואָרט, ווי "עלעקטראָ־שד" (אגב זעהר רישטיש). סאיז טאקע אלץ אפהענגיג פֿונם אופן ווי מ'קוקט אויף דער וועלט; איז דער בליק שמאל, ווי די קעצישע אויגען בייטאג, זעהט מען נאר דעם קליינעם אויסשניט, איז דאס אויג אבער אויפֿגעפראלט, דאן דרינגט אריין די גאנצע וועלט, ווי א מחנה בונטע זומערפֿייגעלעך. דער אפּט ציטירטער לוצקי (אויך ווייל די כאראקטעריסטישסטע ערשיינונג אין אונזער קונסט) האט א וויזיע אין דעם מאמענט, וועו ער דערבליקט וועש, וואס טריקענט זיך אין דער זון:

. . . די ווייסע וועש אויף די שטריק הענגען נאך,
די העמדער מיט פֿאַנאַנדרגעצוינענע ארבעל —
יעזוסלעך . . .
און אנדערע מיט צעפראלטע העלזער צו דער ערד
און איבער זיי
אראפּגעלאזענע ארבעל —
פֿליגלען פֿון גרשוחטענע היהנער —
הענד פֿון ערמאָרדעטע ברידער . . .
ווייסע קליידער — זקנים אויף תליות . . .
א טיכעל — א פֿאראיטערטע רחל'ע . . .
ליליכער האנטעכער — ווילדער המון . . .

די דאזיגע וויזיאנערישקייט אויך פֿון אסך אנדערע קינסטלער איז דער ריכטיגער סוף־יוצא פֿונם לעבען, ווייל דאס לעבען נופא איז אזוי: וויזיאנערישקייט איז נישט קיין זייפֿענבלאז, וואס וואקסט שימערירענדיג אוים פֿון א קליינעם טראפּען, עס איז די ווירירענדע וועלטקוגעל מיט איר שעהנקייט, פּראכט, ירידה און טויט. פֿון א יעדען אטאם פֿונם אפּנעשטאנענעם שפּראצט אוים א נייע וועלט, עס פֿארבינדען זיך דאס אָפּטימיסטישע מיטן פעסימיסטישען, ס'וואקסען ריזיג אוים אונזערע הענד און מיט ליבע נעמען מיר ארום דעם נאנצען קאסמאס, אלץ וואס לעבט אדער וועט אויפֿלעבען, מיט מער אחריות־נעפיל פֿערענפֿערן מיר אלע פּראבלעמען, ווען זענען פֿוף כל סוף "ערנידרינט" פֿארן מענשליכען אויסלע־בען זיך. ענאיזם און אלטרואיזם פֿארען זיך אלס רעלאציע און שאפען אן אופּצעריסענע איינהייט. איינס אין אלעמען, אלץ אין איינעם, נאט — א פּריש רעליגיעז נעפיל. דער עמאָס, דער גרונדמאטאר פֿון דער עטיק פֿערבינדט זיך אינטים מיט דער עסטעטיק צו איין איינהייט. די קונסט איז נישט פאר זיך אליין ("ל'אר פור ל'אר"), זי דינט נישט נעווייסע טענדענצען, מייסטענס פּאציאלע — ביידע שטאנדפּונקטען זענען נישט לעבענספּעהיג. עטיק וועלט דאס זעלבע וואס עסטעטיק ("שעהן" — מאראליש אוך עסטעטיש). ביידע אלס אויספֿלוס פֿונם איינהייטליכען קינסטלערישען וועלט־שפּעגל. דאס קונסטווערק ראטירט אין זיך אליין, ווי די ערדקוגעל ארום איר אקס צו זא־מען מיט אלע אטאמען. און איז א וועלט גלייך מיט אנדערע וועלטען אין אן הארמאנישען קאלעקטיוו. דאס איינזייטיגע וועט פֿארשווינדען באלד.

זונה גרויסע, וואס דו איבינג ביזט.
וואס דו האסט די אלוועלטען פֿארמיאוסט.
וואס דו האסט באשפּאטען מענש אין נאט,
וואס דו האנדעלסט מיט דיין קראנקערישאנד!
זונה, נעם דיין פֿידעלע אין האנד
רינגל אום — ארום די חרפּה — שטאט!
נעם דיין פֿידעלע און זינג דיין לידּ,
דו פֿארגעסענע, זאלסט זיין אין מיט —
אין דער מיט פֿון אלץ, פֿון נאכט פֿארבלאסט,
זונה גרויסע, און פֿון טאג פֿארהאסט!

(בראדעזאן: 'אחתונחקע)

וען צוזאמען מישן בלוט פֿליסט אין די אדערן דער שאפֿעריש־ור דראנג, דאן איז קיין פּלאץ ניטא פאר קליינליכע קלאגלידער, וועלכע האבען ביי אונז געהאט דעם אויבענאן אין זענען אפֿילו נישט נעווען פעסימיסטיש.

דער אקטיוויזם איז דער סמן פון דער נייער תקופה אין דער יודישער קונסט. אין אירע אנצייכענישען איז דאס טיטאניש ראנגלען זיך צווישען דער אידעע אין דער פוילער מאטעריע. וועו די מאטעריע וועט אבער באלעבט ווערען, דאן שטורמט זי וויט, וויט, וויל דער גייסט לעבט אין איר. אין דאס איז א נייער סוביעקטיווזם,

דא וויל איך פֿארענדיגען מיינע פאר (אויך סוביעקטיווע) באמערקונגען מיט א ציטאט פֿון א טיפֿען דענקער רודאלף קייזער: "דאס איך — באוואוסטזיין איז די פֿראויסזעצונג פון ליבע אין קונסט: מיוויל עפּעם אנדערש, די קונסט וואס איז נישט סוביעקטיוו ("די אביעקטיווע") פֿארבליבט ביי דער באשרייבונג." אין "זיין (דעם דיכטערס) סוביעקטיווזם איז נישט וויטאליטעט, נאר פּראדוקציע: נישט מוקען, נאר כונה.

מזל / "ליטעראריש טאָלעראַנץ"

אויב עס איז דא א קליין קערעמדל פון אמת אין דער באַמערקונג פֿון ה' גראס, אז דער הומאר איז דער פֿארלעסליכער הענולי־אטור אין דער וועלט פון קונסט־לירישער איבערלעבונג — איז אבער אויך אמת אז דאס איז נעווים ניט דער הומאר פֿון ה' גראס. דאס קען נאר זיין יענער איידעלער, קינסטלעריישער הומאר, וואס באהאלט אין זיך ליבע, צער און באזונדערס לעבענס־פֿילאזאפֿיע. ס'איז

אבער דא אזא מין הומאר, וואס דינט לחלוטין ניט אלס רעגולאטאר, נאר ניכער אלס צודעק פאר אינווייניגסטע פוסטקייט. דארט וואו דער נעדאנק שטאקט, וואו די אינערליכע באהעפטונג, די שאפֿעריש תפיסה צום אביעקט פֿעלט — קומט יענער מין וויץ, דער פֿעליעטאניזם, וואס האט ניט זיין יסוד אין וואסער עס איז איבערלעבונג. נייסטינער אקראבאשעפטום. אט דער מין הומאר איז קיינמאל ניט אזוי אויסען די מיינונג, אפילו ניט אזוי דעם אביעקט גופא ווי דעם וויץ, די המצאה, דעם שפרונג. דערפאר איז ער אפֿט אזוי נראב, טרעפֿט אן יענעם אויפֿן פּוס, ווייל לויט זיין פּסיכאלאגישער דעפֿיניציע מוז ער אוטערליך זיין, ער פארזעהט אפֿט מיט א נישט בכיוונ'דיגער כונה דעם ווערט פון דער זאך, צוליב דעם וויץ, וואס רייצט. צוליב דער המצאה'לע וואס הערשט איבער איהם.

אבער, כל זמן דער וויץ, דער איינפֿאל, האט קיין העכערע פרעטענזיעס ניט ווי דאס צו זיין — איז עס א נאטן אמיזאנטע, אומשולדיגע נייסטינע גימנאסטיק, געהט ער אבער אריבער צו קריטיק — אזוי פֿעהלט אים שוין בטבע אוים חיות: ערנסט, ליבע און אינערליכע שיכות צום שטאף: באזונדערס אבער טאלאראנץ. אויב ליטעראריש טאלאראנץ איז אן אפענע טיר פאר אויסנע־לאסענקייט אין דעד ליטעראטור, אבער ליידער, אפֿט אן אומפֿארמיידליכע ערשיינונג — איז קריטישע אומטעלעראנץ אן ארגאניישער טיפ פון דעם קרי־טיקער, וואס נעמט שוין לכתחלה ביי אים אפ זיין ווערט אלס זאלכער.

אט מאקע צוליב "ליטעראריש טאלעראנץ" איז אין דער "קריטיק" העפֿט ח' אפנעדרוקט א רעצענזיע פון מ. גראס איבער די לעצטע "שריפֿטן" פון 1920. דער דאזיגער באנד שריפֿטען איז, צום חלוק פון די פֿריערדיגע, נישט נאר קיין נעראטענער. די קריטיק איז אהן ספק מחייב אויף דעם אנצוויייזען. אבער וען מ'פארשטעהט, אז נישט אלע ביכער פון א פעריאדישער אויסאבע קענען זיין גלייך געלונגענע, בפרט ביי אזוי, אין מ'האט נאך דערצו די נעהעריגע מאס פון דרך ארין צו דעם ריינעם אידעאליזם, צו דעם אמת'ן מסירת נפש, צו דער נייס־טיגער עקשנות וואס באשעהנט אונזער פייפֿינען דלות מיט אזוינע ביכער — מיז מען אויך פארשטעהן דעם אמת'ן טאן צו געפינען, אפילו ווען מ'איז נישט קיין גענייטער חזן.

דער טאן, דער טאן פון מ. גראס! שוין דער ערשטער „יעמוד" איז ארויסנעזאגט מיט א שמחת תורה'דיגן „אתה הראית" ניגון, און אביסעלע „אינטערגעוואריימט". מאקם וועבער קומט. וועבער שרייבט שוואכע פאעזיע: עקספרעסיאניסטישע ווערטער־בונד לידער. גראס פארט אים ארום מיט איין דייטש־עסטרייכישען „נייסטרייכען" וואר־וויין: ער רופט זיינע לידער „האלצשניט־לידער", — א רמז אויף וועבערס האלצשניטען אין דעם זעלבען באנד „שריפֿטען". וואס וועבערס האלצשניטען זענען, נאך דער מיינונג פון פאכמענער, זעהר געלונגענע אין טאלענט־ווערט — דאס ארט אים ניט. דער וויץ איז דא — א כפרה די וועלט!

מיט'ן זעלבען מעטאד בעהאנדעלט ער אויך די דריי עפאיסטען וועבער, מאפֿעל אין קוסמאן. ער זאגט אפילי נישט ארויס קורץ זיין סוביעקטיוו מיינונג, דאס שאבלאנע שלעכט, אדער גוט, ווי יעדער רעצענזענט טוט עס. ביי וועבערן כאפט ער ארויס א זאץ: „ווערטער אין ווערטערבוך זענען נישטיג", ניט אים א שנעל אויפֿן נאז — ארמז נענען זיינע „ווערטער" לידער — אין וועבער איז א בר מינן. אַי יע־נער זאגט עס נאר אין א נאנץ אנדערן זין? דער עפעקט, דער אינפאל איז דא — א כפרה וועבער!

זאגט טאפעל: „א דו זיצסט אין פֿעלד אין זילסט זיך באהעפֿט מיט דער נאטור — שוויינ. רעדסטו אבער, זאל דאס זיין אַליד אהן זין דא־דאל־דו־דול־ דא — איז דער פירוש: טאפעל מיינט אז דער פֿרימיטיוער קלאנג האט אין זיך מער פא־טענן פון אויסדרוק ווי אלע אינזערע ווערטער. דער אויסנעשריי, דער זיפֿן, א פאר נעשטאפעלטע הברות זאנען אמאל מער ווי א נאנצע מעשה. דעד חסיד האט אין זיין בים־באם אריינגעלייגט זיין נאנצע וועלט־התפעלות — א שיר אהן ווערטער, א הימן אין צוויי הברות, וואס שטייגערט זיך עד כלות הנפש. דער נעדאנק איז אין דער וועלט־ליטעראטור נישט ניי, אבער פון טאפֿלען זעהר פיין אין סטילסטיש ארויסנעזאגט. נראס'ן האט אבער נעקיצעלט דער „דאל־דול" האט ער נעמוזט מפיל זיין די המצאה'לע. „א מיט אזא מין דאל־דול האט מען שוין פארדולט אסך יונגע אין יונסטע קעפ". איז דא ארויסנעזאגט לפחות „אמיינונג" וועגען דעם עפאי? וויים דער לעזער וואס טאפעל האט נעוו לט? — די חכמה'לע האט אננעה'תב'עט טאפֿעלם גורל.

און אזוי וויייטער רייטענדיג אויף זיין נישט רענולירטען הומאר־רעגוליאטאר ביז ער קומט צו ניגער'ן און פאדערט פון אים דוקא דעם הומאר־רעגוליאטאר. וועגען דער צו־בריייטער אויסטייטשונג פון לייוויק'ן וואלט ער אייגענטליך, הנם אויף זיין לשון, נעוועון נערעכט. ער האט אבער ניט אלין מישיג נעוועון וואס ניגער האט נעזאגט. ריידענדיג וועגען לייוויקס צווייגעשטאלטיגקייט זאגט ער ארוים א טיפען פסיכאלאגישען אמת, אז לייוויק דער פעסימיסט טראגט אין זיין אונטערבאוואוסט־זיין א „ע" פאר דער וועלט וואס איז אסך שטארקער פאר זיין „ניין" וואס ער זאגט אוזן „דא" ארוים. דערמיט איז נעמיינט אז דער פעסימיסטישער „ניין" איז א סועל יוצא פון יענעם אונטערבאוואוסטען „ע" וואס וויל די דאזיגע וועלט ווי זי איז ניט תופס זיין. און דאס איז פסיכאלאניש זעהר ריכטיג פון דער טבע פון פעסימיזם בכלל. ניגער האט עס אבער סטילסטיש נישט קלאר ארויסנעזאגט — האט דאס נראס אויסנענוצט, אז „אט די דאזיגע „פ י ל א ז אפֿ י ע" איז לכל הפחות אימפארשטענדליך (תרגום לשון,) ווי אזוי? אפשר טאקע נאר פאר אים אליין.

עס איז כאראקטעריסטיש פאר דעם מין קריטיקער אז זיין נאנצער הומאר אוז הריפות אנטפלעקט זיך דוקא און דארט וואו מ'איז עפעס דא נענאטיוועס. דא

האט ער די שליטה, דא האט ער וואס צו זאגן. ער ציט זיין חיזנה. אווי צו זאגן, פון יענעמס פעלער. איז דא פאראן קריטישע שאפֿקייט? קריטישער אנגריף? חלילה! דאס איז יענע זיכערקייט אין „איבערמוט" פֿון סטודענט, ווי ל. מילער האט עס טרעפליך געזאגט, וואס קומט צו אונז מיט דעם טאן: יע מיר ווייסן, מיר האבן אסך בעסערס געלייענט. מ. גראס איז אבער פון ערגיץ ניט געקומען און נאך אין ערגיץ ניט איין, ער איז ניט מער ווי אן אנפאנגער און, נישט אפליקעניגיג זיין ליטעראריש פייהיגקייט, מוז אים דאך איינמאל אנגעווייזן ווערן אוֿן נישט נאר אים, נאר אויך אנדערע פון זיין מין, אז דער ווג אויף וועלכען ער גאטט, פירט העכסטענס צו דער צייטונג אונטער'ן שטריך. נישט ווייטער.

יא, „ליטעראַרישע טאלאנט" איז נישט קיין מעלה — מ'מוז מודה זיין. דאס מאל טראָגט אויך די „קריטיק" אויף זיך.

צ ו ל. קאברינס יובעלי י

ס'איז אהן ספק אז יענע מענשליכע דערקענטניש, וואס די ליטעראטור באצייכנט מיט'ן וואָרט "ראָאליזם", איז געווען אוֿן ווען זיין די הויפט־קראפט אויפ'ן וועג, וואס פירט צום העכסטען צוועק, צום "ודע את עצמך". דער העכערער ראָאליזם באוויזט אונז, אז ער איז בכח ניט נאָר דערנעהנטערן דאס נאהנטע און ממשותדיגע אין אונזער לעבען נאר אויך, און אפשר דוקא, דאס נעהיימע, דאס אומממשותדיגע דאס באהאלטענע פֿון אוֿיג. דערפֿאר מוז יעדע שטופֿיג, יעדע מדרגה פֿון אט דער דערקענטניש שטענדיג גענוי אפּגעשאצט ווערן. עס איז נאר ניט גענוגט ווען מ'זאגט, אז דער און דער שרייבט אזוי און אזוי. דער עיקר איז צו וויסען די מדרגה פֿון דערקענטניש וואס ער האט אונז מיטגעבראכט. אויף וויפֿיל ער האט "ראָאליזירט" אונזער פאנטאזיע, אונזער בענקעניש, וואס שטרעבט אהן אויפהער צו ראָאליזירונג.

דערפאר איז אויך יעדע מדרגה פאר אונז וויכטיג, יעדע ראָאליזירונג א מדרגה. דאס מוז די ליטעראטור טראגען אין זיך, היטען, ווי מ'טראגט אין זיך די זכרונות פֿון דער יוגענד.

ל. קאברין פֿארמאָגט ניט דעם כח פון העכערען ראָאליזם, וואס איז אויסען מעהר די אינערע אידעע, דעם סימבאָלישען טיפ. איך וואלט זיין ראָאליזם באצייכענט בעסער מיט'ן וואָרט פֿאטאָראָאליזם, וואס פֿארנעמט זיך מער מיט'ן ספור המעשה, מיט'ן עפיזאד. עס איז די קונסט־פֿארם פֿון דער לעבענס־כראָניק, דאס זיינען די אויבענאויפֿיגע קאליזיעס, קאנפֿליקטען, לאגעס, וואס די מענש־ליכע אפּהענגיקייט פֿון מאמענט שאפֿט אונז. אירע הויפט־סמנים: צייט־ניווא, פאפוליאריזאציע און געטרייקייט צום לעבען, אבער דוקא די קונסט־פֿארם איז די נויטיגסטע, דער יסוד פֿאר העכערע קונסט־פארמען, פֿאר דער העכערער ראָאליזירונג.

ל. קאברין האט אונז געבראכט צו א מדרגה פֿון דערקענטניש. זיינע פֿארשידענע קלענערע און גרעסערע ערצעהלונגען טראגען אין זיך דעם עכא פֿון נאנג כמעט פון דריי צעהנדלינג יאר. דאס יודישע אמעריקא האט אים צו פֿארדאנקען, וואס זיין „גרינע" לעבענס־צייט, איז מיט א נאנין באזונדערער פֿיינקייט פאר יענער עפאכע געשילדערט געווארען. ל. קאברין קען אייגענטליך נעריכטע וועלט עפאכע געשילדערט געווארען. ל. קאברין קען אייגענטליך נעריכטע וועלט פאר דעם שאפֿער פון דער אמעריקאניש יודישער ליטעראטור. און צו ווערען א „שאפֿער" אין יענער תהו־צייט האט מען נעראפֿט מיט און איינגעבוירענעם טאלענט האבען. דאס האט ער מיט זיך נעבראכט. אין „יענקעל בוילע", „אין טיר 5 N", אין א סך אנדערע פֿילט מען עס בחוש.

די „קריטיק" פילט עס פֿאר איר חוב קענען דעם יוביליאר אין די נאהנטע העפֿטען צו ברייננען א גרעסערע אפּהאנדלונג איבער זיין לעבען אין שאפֿען, דערווייל — אונזער הארציגסטער וואונש ער זאל נאך לאנג שטעהן אויף זיין פלאץ און העלפֿען שאפֿען די יסודות פאר דער העכערער אנטוויקלונג פון אונזער ליטעראטור.

ב. לאָקער / פֿרין מרדכי קויפמאַן

מיט בערך אַכט יאָהר צוריק איז ע' נתנאל גלייאדען פֿארן בריוטערען יודישען עולם, ער איז ארויס אויף דער ארבעט אלס א קעמפער, א בראנגער פֿון א נייעם גרעדאנק, וואס האט אויפגערודערט די מוחות פֿונם יונגערדיטשען יודישען דור, וועמענס ווידקונג איז אבער באלד גלייאדען ניכר אויך מחוץ די גרעניצען פֿון דייטשלאנד.

דעמאלט איז ער אינגאנצען געשטאנען אינטער דער השפעה פֿון דער פערזענלייכקייט פון נתן בירבוים און זייער אידעען. וועגען מערב־ און מזרח־יודענטום, ער איז גען פון דער עדשטער אפּתיער מערב־יוד וואָס האָט כשיג גענוגן אין דורכגעראכט בין צוס כוס בירבוימס אידעען און לאָזונגען אוֿן האָט זיך געניומען קעמפֿען פֿאר זיי מיט אניכט חסידישער התלהבות. יעדער נומער פֿון זיין „פֿרויטאָג" איז גענוגן א שטורמדיגער אנגריף ניט נאר אויף דער אסימילאטאריש־ער ציפֿרידענקייט פֿון דער זאטער דייטש־יודישער בורזשאזיע, אוֿן אויף דער מערב־יודישער גאלה פֿון דער יודישער אינטעליגענץ, נאר קודם כל אויך אויף דער פֿאַלַקקייט אין עם הארצות פֿונס פֿאַרמאַלען יודישען נאַציאָנאליזם, וואָס האָט דעמאָלט געהאט די שלוכה איבער די מחות פֿון דער גאַנצער ציוניסטישער יוגענד. פונקט ווי בירבוימען אזוי האט אויך בויפֿמאַנען אין יענער צייט קיינער נישט ביפֿער געהאָסט ווי דער אָפּיציעלער בירגער־ליכער ציוניזם אין דייטשלאנד. ער האָט גלפֿיהרט א שארפֿען קאמף גענגען דער אייגנזיטיגער שלולת־הגלות־אידעאלאגיע פֿונם בירגערליכען ציוניזם, מיט אינאומבראכמנות'דיגען פארקאזם האט ער אריינ־געלויכטען אין דער נשמה־פוסטקייט פֿון דער פארבייי־ציוניסטישער אינטעליגענץ, וועלכער האט אנטקענען געשטעלט די נאנצקייט אוֿן טיפֿקייט פֿון דער פאלקסנשמה אין די לעצדער, וואָ יודען פֿאר־מאָגי אינאיגענע לעבעדיגע שפּראך אוֿן קולטור. די „פֿרויטאָג" האט געצוואונגען די ערשטע־יודישע יוגענד אין דייטשלאנד, זיך נישט צו באַניגען מיט דער אָפּיציעלער שאבלאָנעדיגער בירגער־ליך ציוניסטישער תורה, וואָס טראָגט אינעער אינאציאנאל סטישען אוֿן אפֿילו אתה בחרתנו'דיגען מלבוש אסימילאציע אוֿן פֿאַלקספֿארשטונג אין הארצען, נאָר צו באקענען זיך נעהנטער מיטין מזרח־יודישען לעבען זיינע אמתע נויטען אוֿן פראבלעמען, זיינע שאפֿונגען, זיינע אינערליכע אוֿן אויסערליכע שאפֿונגס מניעות. די „פֿרויטאָג" איז געווען ניט נאָר אַקאַמפֿאַרגאַן, נאר אויך א דערציהונגס־ארגאן אינם בעסטען זין פֿונם ווארט.

אבער קויפֿמאַן איז ניט נעווען קיין נאה דורשי, נאר קודם כל א נאה מקיים. ער האט דעם דערקענטען אמת גענומט צו פֿארווירקליכען אין זיין אויפֿגעבען לעבען, דאָס האָט אים אָבגעהיט פֿון צו ווערען א „פֿרויכר אוֿן העלפֿער" פֿון די מזרח־יודען, דעם האָזיגען טיפ, וואָס האָט, זוך באַזונדערס בעת דער מלחמה שטארק געפרובפֿערט אין דייטשלאנד, האָט ער פֿייטט געהאט בתכלית השנאה. קויפֿמאן האָט קודם כל

געארבעט אויף זיך אליין. מיט אַ זעלטענער חתמדה האט דער דאָזיגער עבטער דייטשער יוד זיך געגענומען לערנען יודיש, מיט אַ ליבשאפט און יראת הכבוד האָט ער זיך אַרײַנגעזעצט אין אירע שעהנקייטען אוּן אוצרות. יודיש איז אלץ מעהר אוּן מעהר נעוואָרדן זיין צוויטע מוטערשפראַך, די שפראַך פֿון זיין הויז, פֿון זיין מאָג טעגליכען לעבען. באלד איז ער געוואָרדן א מומחה אין דער יודישער שפראַך־ווי־סענשאפֿט ובפרט אין יודישען פאָלקלאָר. באזונדערס אַראָפּגעטרפֿט ער זיך מיטן יודישען פֿאָלקס־ליד אוּן מיט יודישע פאָלקס־ניגונים, זיינעדיג א באַדייטענדער מוזיק־קענער אוּן וויאָלין־שפּילער האָט ער מיט א געוואָלטיגען פֿלייס געזאַמעלט אוּן באַארבייט א מאָסע פֿאָלקס־לידער, רעליגיעזע תּפילות, נגונים וכדומה. פֿון וועלכע ער האָט מיט בערך א יאָהר צוריק ארויסגעגעבען א קלייניגם חלק אין אינאויסגע־צייכענטער יודיש דייטשער זאַמלונג אינם בערלינער וועלט פֿאַרלאג.

קויפֿמאן האט זיך אבער ניט געקענט איינאמען אין די ד' אמות פֿון ליטעראריש־טעטיקייט. ער האָט פֿאַרמאָגט א שטאַרקען חוש פֿאַר סאָציאָלע פראָבלעמען אוּן זעהר באלד האָט ער דערקענט די ספעציפֿישע עקאָנאָמישע אוּן סאָציאלע יסודות פֿונם יודישען פראָבלעם אין מזרח־אייראָפּא, שוין אין די ערשטע צייטען פֿון זיין עפֿענטליכער טעטיקייט קומט ער אין א נעהענטערען קאָנטאַקט מיט דער יודישער ארבייטער־באוועגונג. אויגוסט 1913 זעהען מיר איהם אלס גאסט ביי דער וועלט קאָנפֿעדעריץ פֿון די פּועלי־ציון אין קראקא, ער שטעהט מהרון פֿון יעדער דיסקוסיע פֿון יודישע סאָציאליזם (אלס דייטשער בירגער שליסט ער זיך בעת דער מלחמה אן דער אומאפּהענגיגער סאָציאָלדעמאקראטיע) פֿונם בונד טיילט איהם זיין בריוויערע נאציונאלע אויפֿאסונג פֿונם יודישען פראָבלעם, פֿון די פּועלי־ציון זיין שטאַרפֿונקט, אז די אַרבעטערונג פֿון דער יודישער פֿראָגע ליגט בעיקר אין די לענדער פֿונם איצטיגען יודישען מאסן ישוב.

אבער אינעדלעך איז ער דאך נאָהכט צו יענעם צוויוג פֿון דער יודישער אַרבייטער־באוועגונג, וואס זעהט די אויפֿגאבע פֿונם יודישען סאָציאליזם נישט אינם סעכאנישען ארבייטראנען אויפֿן יודישען לעבען לאָזונגען אוּן פֿאָרמולעס, געבראכט פֿון דרויסען, נאר אינם איבערבויען דאס יודישע לעבען פֿון אינעווענדיג. לויט זייער אייגענע כוחות אוּן טענדענצען.

אין די לעצטע יאָרען פֿון זיין לעבען האט קויפֿמאן זיך אינגאנצען איבערגעגעבען דער ארבייט אַר די מזרח־יודישע ארבייטער, וואס זייענן אַראָפּגעגאַנגען קיין דייטשלאנד. ער איז געוואָרדן דער היפּט־אנפֿירער פֿונם "ארבייטער־הילפֿס־אסט" פֿון די יודישע אָרגאניזאציעס אין דייטשלאנד" אוּן האָט דאָ ארויסגעווויזען א גרויסען ארגאניזאטאָרישען טאלענט, ער האט אויפֿגעשטעלט די הילפֿס־ארבייט מיט די אמעריקאנישע מיטלען אויף א מדרגה וואס פֿעסיכט אינערגיין נישט איהר גלייכען, איז א שטעדיגען קאָנטאַקט מיט אסימילאטאָרישער אפיציעלער אוּן ייִנאָפּאָפּיזישער ענגהאַרציגקייט פֿון אַיין זייט אוּן מיט דער קלוינקפעלדיגקייט אוּן שנאה פֿון דער פּריוויסשער אדמיניסטראציע פֿון דער אנדערער זייט. האט זיך איהם אינגעגעבען צו דערגרייכען גוטע מטשות־דיגע רעזולטאטען אינם אריבערפֿיהרען די אינטעלעקטועלע יודען צו פּראָדוקטיווער, אפֿטאָל צו גאר שווערער פֿיזישער ארבייט.

קויפֿמאן איז געווען א פֿאלק מענש אינם בעפּטען זין פֿונם וואָרט. איהם איז געווען לחלוטין פֿרעמד יעדער שאטען פֿון אינטעליגענטישקייט גאוה. ער האט געלעבט, ווי ער האט גערעדט, יודיש. סאציא־ליסטיש. א גוטער מענש אינם ביפּסטען זין פֿונם וואָרט. א האַרציגער פֿרייַנד. א מאן פֿון ארבייט אוּן מיט פֿילוסופֿיע־טיפֿיקייטען. אין די עקסליכע קורצע יאהר־צען פֿון זיין עפֿענטליכער ארבייט האט ער גלאזט נאך זיך א היפּש יידישה פֿון א בייכעדיגען וועָרט. אבער מער ווי ער האט גלאזט, האט ער מיטגענומען אין קבר אריין, א גרויסע האָפֿנונג איז פֿאר דער צייט פֿאַרלאָשען געווארען.

ב. לאָקער

קאָנקורס

די צענטראלע שול־ארגאניזאציע פֿון ליטע, פּוילן אוּן ווייסרוסלאנד האט באשטימט א קאנקורס פֿאר די צוויי בעסטע דערצעהלונגען פֿאר קינדער. וועלכע זאלען געדרוקט זיין אין "גרויניצקע בייטלאד" (פֿאר קינדער פֿון 7 ביז 11 יאר) אוּן אין "חבר" (פֿאר קינדער פֿון 12 ביז 15—16 יאר).

די באדינגונגען פֿון קאנקורס:

1) עס וועלען אַרויסגעגעבען ווערען צוויי פּרעמיעס: ערשטע פּרעמיע — 8000 מארק (אכטטויזענט), צוויטע פּרעמיע — 5000 מארק (פֿינפֿטויזענט).

2) עס ווערען ניט געשטעלט קיינע תנאים בנוגע די גרויס אין טעמע פֿון די דערצעהלונגען.

3) דער לעצטער טערמין צוזושטעלען די ווערק איז דער 20 מאי 1921.

4) די ווערק וועלען געדרוקט ווערען אין "גרויניצקע בייטלאד" אוּן עס וועט פֿאר זיי אויך געצאלט ווערען דער גרויסלכער ליטעראריש־ער האנארער.

די צענטראלע שול־ארגאניזאציע האט דעם כבוד צו בעטען אלע הברים שריפֿטשטעלער אנטיילצונעמען אין קאנקורס.

דער צענטראלער סעקרעטאריאט.

ווילנע. 21. II. 1920

דער אדרעס פֿון סעקרעטאריאט איז:

CENTRALNA ORGANIZACJA SZKOLNA
WILNO
Policeina „Dom Oświaty".

מודעה צו די אמעריקאנער בוכהענדלער.

דער פֿארלאג „דער קוואל" אוּן „קריטיק" זענען מודיע, אז אונזער איינציגער פֿארשטעהער פֿאר גאנץ אמעריקא איז דער „פֿארלאג אמעריקא" איסט בראדוויי 215. יענער פֿארשוין וואס ניט זיך ארויס אלס אונזער צווייטער פֿאַרשטעהער באקומט אונזערע ביכער דורך שווינדעל אדער פּשוט בנגבה. עס פֿארשטעהט זיך, אז דעם שווינדלער לוינט זיך תמיד צו פֿארקויפֿען בילינער. נישט ער ארבייט נישט ער וועהטאנט דערבי. מיר פֿאָדערן אויף די גרעסערע בוכהענדלער (זייערע נעמען זענען אונז באקאנט.) תיכף צו מודיע זיין דורך וועמען די ביכער קומען צו זיי אוּן פֿארשטענדיגען זיך מיט „פֿארלאג אמעריקא". די, וועלכע וועלען דאס תיכף ניט טון זענען מיר מתרה, אז מיר זענען בכח זיי דורך דער אמעריקאנער פּרעסע מעהר צו שעדיגען, ווי זיי וועלען פֿארדינען פֿון אונזערע ביכער. מיר האָפֿען, אז די עהרליכע פֿון זיי וועלען אונז דערצו ניט בריינגען. בכלל וועט אבער אלין נעטון וועלען אום דעם דאזיגען שווינדעל צו באזייטיגען.